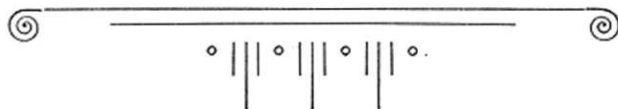

LJUBLJANSKI ZVON

Sodba.

Sreba kavo Selim, sultan stari,
kavo črno iz preslavne Moke.
Ko dosreba, viha brke ruse,
bije sužnja, ki mu pali čibuk.
Pa ozre na svétnike se mračno
in na modre kadije, vezirje,
zarožlja ob steno z damaščenko
pa z visokim glasom beseduje:
»Abdul Mira, najstarejši kadi,
sodi zopet sodbo mi pravično,
Alahu na čast in v slavo sebi!
Vprašam te in odgovori modro
po zakonih našega korána,
kakšna kazen pristoji Osmanu,
ki poljubil je cvetočo devo?
Dalje vprašam, kadi svetlounni,
kakšno kazen bi prisodil možu,
ki se v mračni temi nepovabljen
drzne v harem tujega seraja?
Mohamed ti k sodbi um razsvetli!
Vidiš tamle črnega Radúfa . . .
Njega sodi! On je to zagrešil!
Pa velim ti ostro ga soditi,
ker poljubil hčer je mojo carsko . . .«

Stari kadi sivo gladi brado,
mračno zgubi se mu čelo belo,
skriža vele si na prsih roke
pa udano sultanu modruje:
»Svetli Selim, sultan veleslavni!

Po korana svetega zakonih
mora biti moslim suženj bitju,
ki poljubil grešno mu je ustni,
vreči treba v ječo pa ga temno,
kdor se v noči drzne v tuji harem.«

Dvorniki vsi v divanu molčijo,
le Radúf, ki sodil ga je Mira,
odgovarja krepko neustrašen:
»Slavni sultan, biser Mohamedov,
rekel sodbo kadi je pravično . . .
Toda Alah zna, jaz grešnik nisem!
Vidiš, Selim, tale ključ srebrni,
ki odvarja vhod palače tvoje?
Dala pismo Agna mi je stara,
v pismu bil pa ta je ključ blesteči.
Vidiš slova na tem pergamenu
in ta pečat, ki stoji pod njimi —
pečat hčere tvoje, lepe Mare?
Pa genila Mare me je prošnja,
splazil tiho sem se do seraja,
pest cekinov vrgel tam evnuhu,
da zastalo v grlu mu je vpitje.
Čakala je Mara lepa v vrtu,
poljubila vroče me na ustni . . .
Sultan! Torej po zakonih tvojih
Mara moja biti mora sužnja,
svilne mora si sezuti čizme,
sneti beli raz obličje jašmak.
Mene ž njo pa v ječo daj zapreti,
z Maro ondi bom imel nebesa.«

Sreba kavo črno sultan Selim,
gleda dvorec skozi okno beli,
ki stoji kraj carskega seraja.
Zvezd leskeče se na dvorcu sedem,
sedem zlatih mesecev blesti se.
Lepše pa ko meseci in zvezde
v dvorcu Mare se blestijo lica
in moža ji, črnega Radúfa.

Vojanov.

G r e h.

Spisal Ivan Cankar.

I.

olnce se je bilo skrilo za župniškim vrtom in mračilo se je hitro. Tone se je ozrl na nebo, in ko je videl, da je otemnelo že tudi jabolko na visokem zvoniku svetega Pavla, je odprl duri in je stopil v zakristijo. Temno je bilo v zakristiji in tiho; Tone je bil bos in tako tudi njegovi koraki niso motili tišine. Skozi visoko barvasto okno je prihajala nerazločna, dremajoča luč, bolj tiha in samotna nego noč sama. Nad molitvenjakom je viselo veliko razpelo, ali ni se razločil več križ, svetilo se je samo Kristusovo telo.

Stopil je v cerkev in cerkev se mu je zdela v tej samotni tišini neizmerno prostrana in visoka. Tupatam, na stebrih, na zidu, na klopeh je sameval žarek večerne svetlobe; ti žarki so bili kakor tenki, plašni glasovi sredi tišine; prikradli so se bili skozi presledke v barvastih oknih in so blodili izgubljeni in prestrašeni po tej žalostni, brezkraini samoti.

Ko je šel Tone mimo velikega oltarja, je pripognil koleno in se je prekrižal. Nato je odprl male duri, ki so vodile na stopnice, in je šel po ozkih, vijugastih kamenitih stopnicah navzgor, kjer so visele od stropa debele vrvi zvonov. Zazibala se je vrv, ko je šel mimo; tipal je po ozkem in temnem hodniku in je odprl duri na prižnico. Velika in tiha je bila cerkev kakor neizmeren grob. Naslonil je komolec na rdečežametno blazinico in je gledal navzdol. Prišla je bogve odkod globoka žalost v njegovo srce; tako je bila tiha in samotna kakor cerkev pred njim. In leglo mu je težko na misli, da ne bo stal nikoli tako na prižnici, v talarju in beli čipkasti srajci.

Vrnil se je na hodnik in je odklenil duri, odkoder so vodile ozke lesene stopnice navzgor, zmerom navzgor, v strmih ovinkih. Prikazala so je medla svetloba; tam je bilo okence, izdolbeno v debeli zid. Pogledal je doli in vas je ležala tam v večernem mraku, vsa že v sencah vtopljena. Gledal je in je razločil tam daleč svoj dom. In domislil se je, da ne bo večerje nocoj in da stoji mati v

kuhinji in joka. A tam daleč, tam daleč se je še svetilo solnce na belem hribu. Tja bi šel človek, tja daleč za solncem . . .

Pozno je že bilo, hitel je po stopnicah navzgor. In polagoma se je svetlilo, razločevale so se sive, prašne stene. En sam ovinek še in stal je pod zvonovi. Na vseh štirih straneh so bila velika okna in pogled je segal v daljno daljavo, kjer se je izgubljala pokrajina v sence in noč.

Potegnil je za vrv in veliki zvon se je pričel polagoma zibati, tam zgoraj se je začulo hripavo škripanje. Počasi in enakomerno se je zibal zvon in kladivo je udarilo. Zabučalo je in bučanje je naraščalo, bilo je kakor morje in zmerom bliže je prihajalo morje in valovi so peli. Čudovita pesem je bila, čudovito živo življenje in Tone je živel v njem, plaval je na silnih valovih, ki so peli, in tudi sam je bil samo val tega morja, glas te čudovite pesmi, brez misli in brez žalosti in brez upanja. Dolgo že ni nič bilo kladivo ob bron, ali donelo je še zmerom, polagoma so se mirili valovi in so peli tiše. Nato je zazvonil Tone z malim zvonom in sredi iz zamolke, umirajoče pesmi je zastokalo glasno in rezko, čudno bolesten glas, kakor krik človeka, ki se je izgubil in blodi sredi noči in ne ve več poti. In ko se je zvon samo še nalahko zibal, je stokalo še zmerom od daleč in Tonetu je bilo budo in žalostno pri srcu.

Ko je odzvonil, se je naslonil na visoko okno in je stisnil obraz v dlani. V temno daljavo se je širila ravan pred njim, hiše, drevje, vse se je potapljalo v noč, izgubljalo; tuintam je zamigljala plašna luč kakor kresnica v temnem grmu. Nebo pa se je še svetilo, v prelepi oranžni svetlobi je žarelo na obzorju in gore je tam oblival odsev te čudesne svetlobe . . . Tja bi šel človek, tja daleč . . .

Na stopnicah je bila črna tema; ob prvem ovinku je izginila bleda luč, ki je sijala od zgoraj. Tipal je ob zidu, da ne bi se spotaknil na strmih stopnicah; neprijazno, kakor koraki tatu so se glasili v temi plazeči se in drsajoči koraki njegovih bosih nog. Zaveslilo se je medlo, prišel je do okenca. Postal je, že je stopil korak navzdol, a nato se je vrnil; zdelo se mu je pozneje, da ga je bil nekdo poklical — pritajen glas iz teme; in ubogal je in je šel.

Tam so bile nizke lesene duri, ki so vodile na podstrežje. Odprl je in zadušen vzduh mu je prhnil v lica, duh po netopirjih in kakor po trohnobi in mrtvašnici. V strehi so bila okna, toda steklo je bilo zamazano in vsled dremotne, sive svetlobe v tramovju je bila noč še temnejša in neprijaznejša. Tla so bila valovita, poševna in noge so se vdirale v prah in blato. Na sredi je bila kupola

in v kupoli velika okrogla odprtina; tam je visel lesteneč. Tone se je sklonil in je pogledal navzdol; ni se dalo razločiti v cerkvi nič več, samo od velikega oltarja se je svetlikalo zaspano, plapolaje. Prijel je za verižico in veliki, v belo platno zaviti lesteneč se je nalahko zazibal — oglasilo se je, kakor da bi brusil nož ob pilo, kakor da bi brusila smrt koso.

V tramovju se je zgenilo, zafrfotalo je Tonetu nad glavo, potem prav mimo njegovega obraza, da je začutil smrdečo sapo. Gledal je, in frfotalo je v velikem kolobarju naokoli po vsem prostornem podstrešju in naposled je izginilo tam, kjer so bile odprte male duri in se je vzdigal zunaj silni kameniti križ nad fasado. Šel je naravnost tja, in ko je bil pri durih, se je sklonil in je stopil z nogo varno na ozko, poševno kositrno streho, da bi prišel do križa ter se naslonil nanj in gledal z višave navzdol. Toda z drugo nogo ni stopil, stresel se je in se je okrenil, zakaj poklicalo ga je bilo zadaj — pritajen glas iz teme. Zdaj je slišal čisto razločno, ni se mu več samo zdelo, da ga nekdo kliče; in kliče s stokajočim, jokajočim glasom kakor otrok, ki se je bil izgubil v temi.

Tone je stopal počasi po razritih, kamenitih tleh; obok se je spuščal na obeh straneh strmo navzdol; povsod jarki, kotline in hribi — kakor pusta, valovita pokrajina tam nad vasjo. Ali zdaj je zaklicalo, zastokalo od druge strani in ozrl se je in se je vrnil. Plezal je navzgor in v zadušnem, glušem mraku mu je bilo, kakor da pleza mukoma po visokem strmem klancu, ki mu ni konca nikjer. Tako je plezal na vrh oboka, do kupole, in je plezal po drugi strani navzdol. In zaklicalo je od one strani, prav od onega kraja, odkoder je bil prišel.

Bilo ga je strah in žalosten je bil. Kakor je bila tema vse-naokoli, tako je legla tudi v njegovo srce in zastokal bi sam, za-jokal. Toda klicati si ni upal; poslušal je, glavo sklonjeno, oči široko odprte.

In tedaj se je zasvetilo na kupoli, prav na tistem mestu, kamor je padal skozi razbito steklo medel žarek od svetlega nočnega neba. Zasvetilo se je in je svetilo mirno.

Tone je plezal gori, in ko je gledal z velikimi svetlimi očmi, mu je gledalo naproti dvoje velikih svetlih oči. Tam je čepelo na kupoli in je strmelo nanj z velikimi svetlimi očmi. Tone je postal in se ni mogel geniti in tudi pred njim je čepelo in je gledalo in se ni genilo.

In ko je spoznal mlado belo mačko, ki je čepela tam pred njim in mu je gledala naravnost v oči, se je zasmel; toda njegov smeh ni bil vesel in je odmeval zlobno po tišini. Lepa bela mačka je bila, še čisto mlada in nič hudobnega ni bilo v njenih očeh. Zgenila se je, sklonila je glavo in se je bližala plašno in neodločno.

Strah je še trepetal v njem in trepetalo mu je telo. Zamahnil je, toda mačka se ni prestrašila, plazila se je bliže.

»No, idi, vrag!«

Zaklical je pač nekdo drugi, iz teme, iz tišine, zakaj glas je bil surov in moški, kakor glas pijanca. Stal je pač nekdo za njim in je govoril zanj in se je kretal zanj.

»No, idi, vrag!«

In je zamahnil in je stopil bliže. Ali mačka se ni prestrašila; sklonila je glavo še nižje, hrbet se je krivil in se je vzdigal, vdano, plašno, tiho so stopale tenke noge in mlado belo telo se je vilo, je trepetalo.

»Odkod je prišel vrag? Zakaj ne gre?«

Kakor je bila tema vsenaokoli, tako je bila tudi v njegovem srcu; nič lepega in veselega ni bilo v njem; bilo je kakor cerkev tam doli, prostrana in neprijazna posoda noči.

Tedaj se je oglasilo, zastokalo je, zaprosilo. Dihal je težko in tresel se je; ko je stopil navzgor, se je spotaknil in je padel na koleno. Nato se je vzdignil hitro, z velikimi, omahujočimi koraki je hitel do vrha, sunil je z vso silo in nato je stal mirno na kupoli, glavo upognjeno, roke ob životu. Tam je padlo zamolklo in se ni več oglasilo. Kakor žoga je bila odletela mačka od kupole, prav do odprtih duri, kjer se je vzdigal zunaj silni kameniti križ nad fasado. Obležala je, toda glej, kmalu se je vzdignila, plazila se je bliže. Velike oči so se svetile, gledale so naravnost nanj in on je gledal naravnost vanje z velikimi svetlimi očmi. Gledal je pač nekdo drugi in nekdo drugi se je kretal zanj.

Kakor se je bližala mačka, tako se je bližal tudi on, ni hitel več in omahoval in tudi tresel se ni več. Počasi se je bližal, s tihimi koraki, glavo upognjeno.

»No, mačka, mačica, pridil!«

In tudi smejal se je, s tihim, hudobnim smehom. Cmokal je z ustnicami in se je trkal rahlo po kolenu.

»No, mačka, mačica!«

In bližala se je z visokim, skrivljenim hrbtom; pol plašno in pol gosposko se je vilo mlado belo telo.

Sklonil se je globoko in je zgrabil s skrčenimi prsti, z obema rokama za mehki židani kožuh in je vzdignil visoko.

Smejal se je in ji je gledal v oči.

»No, mačka, mačica?«

Gledala mu je v oči in je zamahovala narahlo in plašno z belimi tačicami, hotela se je približati obrazu in si ni upala. Spustil je z eno roko, zamahnil je in je udaril s pestjo naravnost na svetle oči. Nič se ni oglasilo, tačice so zamahnile narahlo in plašno. Čisto mlada mačka je bila in strah jo je bilo celo netopirjev. Mlada bela mačka z rdečo pentljo na vratu.

Dihal je težko in je udaril vdrugič, naravnost na oči.

»No, mačka, mačica? Ali nič ne prosiš, ali te nič ne boli? No, mačka, mačica, prosi! Prosi! Prosi!«

Držal je kvišku in je bil, na drobno okroglo glavo, na oči. In mehko belo telo se je vilo, mehke bele tačice so zamahovale plašno in se niso branile, vzdignile so se včasi, da bi zakrile oči.

Utudila se je roka, vrgel je mačko na tla in obležala je v kotu, ob durih. Ležala je mirno, ali glej, že se je zgenila, vzdignila se je, plazila se je bliže; oči so mežikale, svetile so se kakor prej.

»No, idi, vrag!«

Glej, vzpenjal se je tudi hrbet in se je krivil, mehko, plašno so stopale bele tačice. In tedaj se je oglasilo — tepak, proseč, jokajoč glas.

V njegovem srcu se je vzdigala silna, divja zloba. Kakor da bi se bile odprle durce tam doli v srcu in bi čepela na pragu čudna žival z dolgim mehkim nosom in zelenimi očmi in bi iztegala počasi dolge koščene kremplje. Odpirale so se durce in so se odprle na stežaj.

Zakaj čaka, zakaj prosi? Strašen je tisti stokajoči, preseči glas, človek bi zgrabil, zgrabil, zasekal nohtove, zagrizel z ostrimi zobmi.

»Idi, vrag!«

In se je tresel in se je sklonil, zgrabil je z obema rokama, vzdignil in treščil ob kamenita tla. In je spet vzdignil in treščil, udarila je okrogla glavica ob oster kamen in prikazalo se je nekaj črnega, pricurljala je kri.

Razširjene in svetle so bile njegove oči, videle so kakor po dnevi; kakor dvoje luči so bile njegove oči in so razsvetlile noč, tako da se je vrnil y tramovje vzbujeni netopir.

Butalo je ob tla, enakomerno, zamolklo. Nič ni čutil rok, vodil jih je nekdo drugi, vzdigal jih in spuščal v taktu.

In ni se oglasilo, ni se genilo, kakor mehek bel klobčič je bilo v njegovih rokah in prsti, skrivljeni kakor kremplji, so se zasajali globoko v mehki beli klobčič.

Postal je, sklonil se je globoko, z obrazom čisto k drobni okrogli glavi in je gledal. Roke so počivale kakor šape na plenu. Odprle so se oči, ozrle so se naravnost nanj in so sijale. Zakričal je, zgrabil, vzdignil visoko in zalučil; padlo je na kupolo ter obležalo.

Ker je bilo tiho in se ni genilo v vsej prostrani tišini, je začul globoko, zamolklo hropenje in je vztrepetal; spoznal je, da je prihajalo hropenje iz njegovih prsi, in začutil je na obrazu, na vsem telesu mrzel pot. Toda že se je premikalo, že se je vzdigalo.

Vzdigalo se je počasi na kupoli, hrbet se je vzpenjal in krivil — in razleglo se je trepetaje po tišini, zastokalo je, zajokalo.

Tudi njegov glas je bil stokajoč, cvileč, ko je zakričal in skočil na kupolo. Zgrabil je z obema rokama za telo in je bil s trdo okroglo glavo ob kamen. Kakor da bi bil s kladivom, s čudnim okroglim kladivom, ki je bilo samo ohlapno pritrjeno na ročniku in se je vrtelo. Ves umazan je bil že kamen, dlaka se je mešala s krvjo. Izpustil je in se je sklonil.

Ležalo je pred njim mirno, iztegnjeno; ni se genilo in tudi oči ni bilo več, nič se ni svetilo.

Tresel se je, sklonjen, omahujoč je stopil s kupole, šel je naravnost, da bi bežal. Ali domislil se je in se je prestrašil. Tam je ležalo, na kupoli, na očitnem kraju; kdor bi prišel, bi videl od daleč. Vrnil se je in je zgrabil ter zalučil doli po strmem oboku, kjer je bila večna tema. Nato je šel hitro, ne da bi se ozrl.

Toda ozrl se je, ko je prišel do duri; nekdo mu je bil pač okrenil glavo. In tedaj je videl, kako se je premikalo tam doli v temi, oči njegove so slutile strahoma in tako so videle. Premikalo se je nerodno, plezalo je navzgor, kakor pijano je plezalo in padalo, telo se je vlačilo po tleh. Toda glej, že se je hrbet vzpenjal in krivil, plezalo je više, prihajalo je bliže. Zahroplo je najprej zamolklo, a nato je zastokalo glasno, cvileče, da se je razleglo rezko po tišini.

Zahroplo je v njegovih prsah, a nato se je razleglo glasno in rezko po tišini; zastokal je, zakričal.

Ob durih je ležala deska; ležala je v temi, tako da je ni videl, a našel jo je, ne da bi iskal; kratka je bila in široka kakor preklano bruno; vzdignil jo je kakor perče, vzdignil visoko in spustil. Udarilo je zamolklo, zadonelo je po vsem oboku, odmevalo je v cerkvi doli

in netopirji so se prestrašili v tramovju. Vzdignil je in spustil in vzdignil spet, obrnil je desko, tako da je udaril z ostrim robom.

In ko se je nato sklonil in je pogledal, je ležalo tam v prahu nekaj umazanega, brezobličnega, ležalo je in se ni več genilo. Deska mu je padla iz rok, tako težka je bila, da bi je več ne vzdignil; in obrnil se je, da bi šel. V tistem trenutku so se zgenile duri, kjer se je vzdigal zunaj veliki kameniti križ, zgenile so se in so se počasi in škripaje zapirale.

Šel je in je stopal tako težko kakor v sanjah; bežal bi in ni mogel. In tudi svetlo ni bilo več; ničesar ni več videl, tudi duri ne in iztegoval je roke, da bi hodil varno. Prišel je do duri in je stopil na stopnice.

»Samo brž, o Jezus!«

Tresel se je in domislil se je, da bi molil, toda ni mogel moliti. Stopal je hitreje, spotikal se je ter se zadeval z rokami, z životom ob zid. In ko je hitel, se je spomnil, da hiti navzgor, v temo.

»O Jezus!«

Vrnil se je; in bilo mu je, da so stopnice čisto navpične in da strmoglavi navzdol. Prestrašil se je in je sedel, toda vzdignil se je takoj. Tipal je z rokami, stopal je varno; ovinek za ovinkom in konca ni bilo. Postal je in je pomislil: ali plezam navzgor, pa se mi samo zdi, da hodim navzdol? — Zastokal je, glas pa je bil cvileč, proseč, prihajal je od zgoraj, iz podstrešja, od kupole . . .

»Samo brž, o Jezus!«

Zasvetilo se je medlo, prikazalo se je majhno okence v zidu. Luč je bila bleda in neprijazna, neprijaznejša od noči same.

Hitel je navzdol, truden je bil in bolan, da bi legel v kot in se sključil in zatisnil oči. Omahoval je in se je spotikal in si je ranil noge, da so krvavele. Odprl je duri v cerkev. Pred oltarjem je gorela večna luč; in ko je ugledal veliki oltar in večno luč, se je prestrašil v srcu in je omahnil nazaj in je spet zapahnil duri. Stal je pred durmi in je trepetal.

»Bežil!«

Odprl je duri in je skočil; bežal je mimo oltarja s sklonjeno glavo in se ni ozrl, odpahnil je hrupoma duri v zakristijo, kjer je visel na križu razpeti Kristus, in je bežal na cesto kakor Judež Iškarjot, ko je bil izdal Odrešenika in je pobegnil iz svetišča.

(Dalje prihodnjič.)

Dva izleta na Rusko.

Črtice s potovanja. Spisal A. Aškerc.

(Dalje.)

n stopili so na ladjo in odjadrali na odprto veliko morje« — peva očka Homer.

Bil je vroč popoldan, 5. julija, ko je, vzdignivši težko sidro, odplaval »Veliki knez Konstantin« od svojega mola. Odisej je moral imeti na svoji ladji razpeta jadra, »na klopeh pa so sedeli po vrsti in veslali« njegovih zvesti pomorščaki, da jim je znoj curkoma kapal s čela. Naš »Konstantin« ni imel ne jader ne veslačev, nego moderni vijak ga je gonil dalje in dalje s precejšnjo brzino. Na takem parobrodu bi »častiti trpin« Odisej pa tudi ne bil tako dolgo blodil po morju do svoje ljube Itake, ne bil bi toliko doživel in mi bi danes morebiti ne imeli klasične Homerjeve epopeje — »Odiseje«.

Črn, gost dim se vali iz dimnika, vijak se vrti v zadnjem delu ladje pod morjem na vso moč in ponosni »Konstantin« orje zeleno morsko ledino naravnost proti jugu. Ob obeh straneh se valijo šumeč izpod kilja (podladja) široke, z belimi penami obrobljene morske brazde. Sled, ki si ga s svojimi mogočnimi prsi reže po morju naš »Konstantin«, se pozna daleč za nami. Tam zadi nas gleda še par ur lepa Odesa, potem izgine za obzorjem . . .

Moja kabina leži v drugem nadstropju odspodaj. Okroglo železno okence, ki se da hermetično zapreti, stoji dober meter nad morsko gladino. Postelj je v moji elegantni, belo položeni in pedantovsko snažni sobici petero: štiri stoje ena vrhu druge poprek parobroda, a peta je postavljena vzporedno z osjo ladje. Kakor pa vidim, imam za sedaj samo enega sestanovalca.

Prvi razred ima na »Konstantinu«, tako mi pojasnjuje sluga, 25 kabin z 91 posteljami, drugi razred pa 11 kabin z 80 posteljami. Moške in ženske kabine so strogo ločene, tako da se tudi zakonski vidijo samo po dnevi na krovu in v obednici. Koliko je prostora za tretji razred, takozvani medkrov, nisem vprašal. Prišedši na krov, sem korakal od enega konca do drugega in naštel sem 113 korakov, poprek pa je »Konstantin« širok 13 korakov; njegovi stroji imajo 2200 konjskih moči. Naš parobrod spada torej med največje ladje

»ruskega društva za parobrodstvo in trgovino« (русское общество пароходства и торговли), ki ima svoj sedež v Odesi in je najvažnejše in najuglednejše privatno akcijsko parobrodno društvo na Črnem morju.

Skoro vsi potniki I. razreda in nekaj njih tudi iz II. razreda so se zbrali na precej prostrani palubi, nad katero visi velika platnena rjuha, streha, ki nas čuva vročih solnčnih žarkov. Nekateri potniki so posedli po klopeh ob boku, drugi na sredi palube po stolah; zopet drugi pa stoje ko zamaknjeni in gledajo neprestano tja po brezkončni gladini morsk, po kateri trepečejo solnčni žarki.

Morje! Kdo ne bi priklonil kolen pred tvojim veličastvom, ko te zagleda prvokrat! In čimdalje počivajo moje oči na tebi, tem večje si, tem silnejše in ogromnejše. Veličju tvojemu se klanja moja misel in moje srce čuti vso skrivnost tvojega bitja. In moj duh bi rad obsegel tvoje brezkončne meje in rad bi premeril tvoje temne globočine! Tvoja sinja plan se spaja na obzorju z modrim nebom in vajin poljub je večnost. Kaj je tebi človek? Kako majhnega, ničnega se čutim, veliko, veličastno morje, pred teboj! Ko gigant ležiš med svojimi daljnimi obalami in kaj ti mar, če plezamo mi pozemeljski črvi po tvojem širokem hrbtu! Klanjam se ti, sveto božansko morje!

Krasno si morje! Krasno si, ko te pozlačujejo žarki vzhajajočega solnca. Tvoje gladko obličje gori in plameni v zlatem ognju in velika tajnost porajajočega se dne počiva nad teboj. Krasno si, ko te boža solnčni bog s svojega zenita, ko spavaš kakor utrujena bujna odaliska v opoldanski vročini. Krasno si, ko se s poslednjimi zlatimi poljubi poslavlja od tebe večerno solnce, ko pada tihi mrak in ko te obliva s svojo srebrno lučjo blede mesec, plavajoč med mirjadami zvezd po sinjem nebu. Katera človeška beseda bi mogla izraziti tvoj čar, o morje, kadar sanja nad tvojimi rahlo šepetajočimi valovi tiha, topla zvezdnata noč! Poezija najkrasnejša si, morje!

Močno si morje! Kdo ti je kos, kdo se more meriti s teboj? Na svojem širokem hrbtu nosiš brez števila velikih jeklenih ladij, in gorje jim, če se razljutiš! Ko orehove lupine se premetavajo po tvojih penecih valovih. In kadar se zvežeš z divjim viharjem in butaš ko razjarjen tur ob skalnati breg, trese se zemlja pred gnevom tvojim. Kje ste, vi oblastniki tega sveta, ki ste se bahali s svojo močjo in pozivali sosede v boj? Kje ste in kje so vaša mogočna kraljestva? Kje so vaše silne armade, pred katerimi so trepetali narodi? Ni vas več! Vse vas je premagal čas in vas poteptal v prah! A tvoja moč,

moje sinje morje, ne pojema! Tvoja moč je nepremagljiva in strašna ko pred tisoč in tisoč stoletji! Tvoja moč je večna!

Največji prijatelj in dobitnik človeštva si, sinje morje! Najbolj oddaljene dežele, najbolj tuje si narode — ti jih spajaš med seboj. Ti seznanjaš antipode z antipodi, šumiš in bučiš ob vseh pristanih in obalah, koder pluskajo tvoji peneči valovi, večno svojo himno o vzajemnih interesih vsega človeštva, o občem bratstvu in o mednarodni ljubezni. Koliko velikih, svet osrečujočih in razveseljujočih misli si že razoznanilo ob svojih bregovih, ti dobro morje!

Slava ti, veličastno, večno krasno, sveto in božansko, ti močno in mogočno, ti dobrotljivo in blago, ti čudovito morje! . . .

Iz mojega sanjarjenja in zamaknjenja me predrami zvonček, s katerim je tekal po palubi natakter ter nas vabil k — obedu. Bila je ura peta. Popotniki I. razreda smo posedli za mizami elegantnega jedilnega salona, ležečega tik pod palubo na zadnjem koncu parobroda. Pri prvem obedu nas je vseh skupaj okoli 40, moških in dam. Vse govori samo ruski. Med nami sedi tudi kapitan, približno petdesetleten gospod srednje rasti, zagorele zdrave polti ter že osivele brade. Iz majhnih oči mu sije dobrodušnost in energija obenem. Z obraza mu čitaš, da sedi sicer pri obedu, ali njegove misli da so neprenehoma nekje tam gori na vrhu pri krmilu in kompasu. On je naše plavajoče hiše absoluten gospodar, ki pa je tudi odgovoren s svojim življenjem za to, da plava »Konstantin« po natančno propisani poti. Kapitan ne govori veliko, a je vljuden z vsakomer, posebno poleg njega sedečim damam streže po kavalirsko.

Ker je morje popolnoma mirno, komaj čutimo, da ne obedujemo na trdi zemlji. Natakterji nam strežejo v črnih suknjah in na rokah imajo bele rokavice. Imeniten obed! Kakih petero jedi: juha, govedina, asijete, pečenka, sladoled; potem še povrhu pecivo in sadje. Kruha, kolikor ga hočeš. Pred obedom se ponuja — žganje, po obedu pa se servira črna kava. Pijača se mora posebej plačati. Pije se pivo in razna vina. Najpriljubljenejše vino je krimsko iz Alupke v butiljkah. Zlata kapljica, nekoliko podobno našemu ljutomerčanu.

Predstavljati se ni navada. Občevanje med popotniki pa je vzlic temu neprisljano.

V salonu visi na sredi na nekem stebri podoba — svetega Konstantina, patrona velikemu knezu Konstantinu Konstantinoviču, na čigar ime je krščen naš parobrod. Mislim, da je ta veliki knez Konstantin tisti, ki slovi v ruski literaturi kot nežnočuteč lirik in ki

je tudi predsednik ruski akademiji znanosti in umetnosti. Naš parobrod ima torej slavno firmo.

V obednici vidim tudi klavir in omaro z majhno knjižnico.

Obed je pri kraju. Prižgemo si cigarete in hajd zopet na palubo!

Mirno leži zelenomodra plan morska, s katere hlidi prijetno ohlajajoča sapa, dišeča po svojem slanem elementu. Morski zrak! Kaj je bolj zdravega za človeška pljuča? Pravi balzam je, ki krepi čvrstega človeka in mu pomnožuje življensko moč. Na zadnjem koncu ladje zapazim pričvrščen nekak aneroid-barometru podoben pristroj, iz katerega drži daleč v morje segajoča vrv. Na koncu te vrvi plava v morju nekak vijak. Parobrod vleče za seboj ta aparat in provzroča s tem, da se vijak vrti in ž njim vred tudi vrv, segajoča v pristroj na krovu. Posledica tega enakomernega vrtenja je ta, da se vrti tudi kolesje, in igla kaže na licu ure, koliko milj smo se oddalili od Odese. Ta aparat imenujejo Angleži »loog« . . .

Solnce je zašlo kakor velikanska ognjena obla. Še gori nekaj časa tik nad gladino morskno, potem se pogrezne v globočino. Zmerom v istem južnem kurzu plava »Konstantin«. Mrači se že. In zopet zazvoni znani zvonček; vabi nas — ob osmih zvečer — na čaj, ki zbere popotnike v salonu. Čaja popiješ lahko, kolikor čaj se ti poljubi. Natakari ti postreže tudi s suhorjem in drugim pecivom. Ali spat še ne pojdemo! Sedaj je šele najpoetičneje na palubi. Posedaš tupatam ali pa se izprehajaš. S tem in onim si že napol znan, čeprav se ne poznata po imenu. Govori se o tem in onem, nekoliko rezervirano, previdno. Prijetna hladna sapa piha od zdolaj. Ura preteče za uro, toda paluba se še noče izprazniti. Nekateri, bržčas taki, ki so navajeni, da hodijo obsorej doma v svojo gostilno, si dajo prinesiti piva, drugi tamle v kotu kvartajo. Dame pletejo nogavice. Človek je pač suženj svoje navade . . .

A »Konstantin« plava in plava pogumno svojo pot. Kapitan ali eden njegovih pomočnikov (помощникъ) stoji napisano nad njiju kabinama) koraka tamle gori po svojem zapovedniškem mostu semintja. Visoko na golem jamboru gori velika rdeča električna svetiljka. Pogledam, kaj delajo kaj tam spredaj popotniki tretjega razreda, ki se vozijo po večini tudi po noči na palubi. Polegli so kar po tleh na svojih preprogah in odejah: Judje, delavci, Tartari in bogsigavedi kakšni ljudje. Vmes zajoče poleg speče matere kak otrok. Pomorščaki pa stoje vsak na svojem mestu na straži. V tiho noč šumijo peneče brazde. Nad obzorjem je dvignil mesec svojo radovedno glavo.

Noč na morju — kako si čarobna! Ne beseda lirikova, ne kist slikarjev sama ne moreta izraziti vse globoke poezije take noči! Moral bi se pridružiti še skladatelj, ki bi vlil svoja čuvstva, svojo razpoložnost sredi takšne-le morske noči v mehko melodijo . . .

Bilo je že blizu enajste ure, ko sem legel spat v svoji kabinici. Vštric mene je ležal na svoji postelji že moj tovariš.

Izvrstna postelj, nič se ne da reči — ali kaj, ko moji živci niso privajeni takemu položaju! Mežim in se silim, da bi zaspal, in bolj ko se silim, bolj se mi v polusanjah dozdeva, da ležim kakor prorok Jona v trebuhu velikanske ribe, ki me nosi dalje in dalje. Tudi ladje truplo, čutim, da je živo. Rahlo namreč in zato menda tem občutneje vztrepetava vsled neprestanega gibanja parnega stroja. Tik pod oknom slišim šumenje valov butajočih ob bok: sami nenavadni občutki! Čuden je telesni organizem. Kaj pomaga tu še tako krepka volja? Živci nas vladajo in ker je tem živcem prva noč na morju neljuba, se ne morejo umiriti in nočejo — zaspati. Tako je. No pa na vsezadnje »me« je — t. j. moje živčevje — vendarle premagala utrujenost in zaspal sem bil krepko.

Ko se prebudim, je bilo že svetlo jutro — in »Konstantin« je stal ko prabit. Kje smo? Pogledam skozi okence, in glej, pred nami je ležalo neveliko mesto na popolnoma ravni obali — Evpatorija. Naš parobrod je ležal zasidran dober kilometer pred obalo, ker je morje preplitvo zanj, da bi se mogel približati molu. Prišla pa je k nam cela flotila čolnov-»izvoščikov«, čakajoč popotnikov, ki bi šli v mesto. Ne vem, se je li bil kdo izkrcal ali ne. Samo to sem slišal, da so oddali z našega parobroda nekaj blaga. Evpatorija šteje kakih 18.000 duš, med njimi je gotovo polovica Judov karaimske konfesije. Krimski Hebrejci se razločujejo od drugih posebno v tem, da priznavajo samo biblijo (thoro) za podlago svoji veri, a talmuda ne marajo. Drugi Izraelci smatrajo Karaime za krivoverce. Ko sem pri svojem odhodu iz Odese nekega mladega Juda v restavraciji na kolodvoru, kjer je prodajal časnike, vprašal, če je Jud, odrezal se mi je resolutno: Njet, ja nje Jevrej! Ja -- Karaim! (»Ne, jaz nisem Jud, jaz sem Karaim!«) . . .

Po kratkem odmoru je plaval »Konstantin« zopet proti jugu, a krimsko obrežje se nam je le še ko rjav trak svetilo na vzhodu. Solnce je vzhajalo više in više. Po sosednjih kabinah so ljudje že vstajali in tudi jaz sem bil kmalu na nogah in pri zajutruku, kjer sem popil čašo čaja in prigriznil s surovim maslom namazanega kruha. Rusi pravijo takemu kruhu tako originalno »бутербродъ« (butterbrod!).

Na palubi je že precej živo. Vsakdo bi se rad naužil svežega jutranjega zraka. Ah, jutro na morju! Človek bi zavriskal, tako prijetno je, dihati vase slano morsko sapo. Danes, 6. julija, je vrhutega še nedelja. Vse se čuti nekako prazniško. Tamle daleč že vidimo nekaj belega. Naš parnik nameri svojo pot bolj proti vzhodu. Ob desetih dopoldne plavamo skozi močno utrjeni vhod v pristan Sevastopolski.

»Ili grmi il' se zemlja trese?
Niti grmi nit' se zemlja trese —
več pucaju topovik«

Hej, to je grmelo, da se je tresel ves Sevastopol! Vse vojne ladje so bile v zastavah in iz njih ter iz trdnjaviških topov so odmevali po prostrani luki streli, da je bilo veselje! Po nabrežju, kjer je pristal naš »Konstantin«, je bilo vse pisano naroda, vojaštva in civilnih ljudi. Godbe so svirale in iz tisoč in tisoč grl so klicali: »urá! Kaj je bilo? Rusi so praznovali danes stoletnico rojstva slavnega admirala Nahimova, ki je v krimski vojni (1854—55) hrabro branil Sevastopol, dokler ga ni zadela smrtna krogla v glavo. Blizu vhoda v pristan ima sredi lepega trga sedaj svoj spomenik. Na parobrod prinašajo slavnostno izdajo »Odeškega Listká«, v katerem čitam zanimive stvari iz življenja tega junaka. Francozi in Angleži so se bili spravili nad Sevastopol, da ponižajo Rusijo. Bili so strašni trenutki za oblegance, med katerimi je stal tudi grof Lev Tolstoj, ki je opisal hrabrost ruskih vojakov. Ruski pesnik A. N. Apuhtin¹⁾ peva v svoji »Vojaški pesmi o Sevastopolu« med drugim tako:

»Jaz zapojem ... kak sovragi nebrojni stopili z brodóv
pa so prišli in nas pobedili.
In tako pobedili, da niso nič več
s čelom silili k nam drzovitim,
in da s kislim obrazom popihali jo
in odkurili z nosom pobitim

— — — — —
Jaz zapojem, kak rasel junaški je boj,
kak so naši se tam bojevali;
kak so vedeli vsi, da umirat gredó,
kak so sveto umirati znali!

¹⁾ Vesel in Aškerc: Ruska Antologija. 464 str. Natisnil in založil A. Gabršček v Gorici 1901. (Str. 266.)

Kak mladenke so našim vojakom šle streč
 in otirat tam smrtno jim srago,
 kak za vsak domovine tam košček s krvjó
 nam poplačal sovražnik je drago.
 In granate so pokale . . . Plamen in dim . . .
 In ječé in pa težko stokaje
 so gradili redute visoke za bran
 in okope iz tal na vse kraje . . .
 In ednajst vam je mesecev trajal ta boj,
 in ednajst vam je mesecev celih
 čudotvorna trdnjava zaščiščala dom
 in armado sinov naših smelih . . . »

Med najbolj pogumne branitelje je spadal poleg Gorčakova in Todlebensa tudi Nahimov, ki se je sila jezil na sovražne »samovarčke« (vojne parobrode), razrušujoče trdnjavske zidove.

Sevastopol je danes največja ruska trdnjava ob Črnem morju. Luka je dolga kakih 7 km in utrjena z nepremagljivimi baterijami. Naj pridejo danes sovražni »samovarčki«, če imajo korajžo!

Pa tudi mesto samo na sebi, broječe 50.000 prebivalcev, je vredno, da si ga ogledaš. Poseben zgodovinski muzej hrani spomine na krimsko vojno. Ulice so snažne in lepe, prodajalne se vrste ob njih. Hiše so zgrajene večinoma iz rezanega rumenega peščenca. Takih hiš vidiš tudi drugod ob Črnem morju. Največ je po ulicah vojaštva, pomorščakov, ki se jim kaj imenitno podaje bela obleka. Tri ure je stal naš »Konstantin« v takozvanem Grafskem pristanu in jaz sem imel časa dovolj, da sem si deloma po električnem tramvaju, deloma vozeč se na izvoščiku ogledal ponosni Sevastopol. Globok vtisk napravi na vsakega človeka takoimenovano »Bratovsko pokopališče«, kjer je v skupnih grobovih pokopanih na tisoče in tisoče Rusov, ki so padli v krimski vojni.

Bilo je že zdavnaj poldan, ko smo odplavali izpred Sevastopola. Pred vhomom v krasno lukó stoje zasidrane železne »boje«, na katerih tulijo v presledkih avtomatne »sirene« — pa ne takšne, kakršne je slišal svoje dni na morju »zviti« Odisej — ter svarijo parobrode pred plitvinami.

Naš »Konstantin« plava tako, da imamo na levi zmerom pred seboj krimsko obrežje. In kako zanimiva je južna stran slavnega Kríma! Visoke, strme, raztrgane skale štrle iz morja. Tam gori pa vidimo med zelenim drevjem samostane, vasi in posamezne hiše.

Jako pogosto so postavljeni majaki, ker je vožnja tod ob viharju zelo opasna. Pri takozvanih Bajdarskih vratih se privije cesta iz Sevastopolja izmed visokih skal po strmih ovinkih doli bliže morju. Na neki skalnati planoti stoji tam gori nova cerkev in ne daleč od nje grad Foros.

Vsako uro je na nadaljnji vožnji pogled lepši in zanimivejši. Odtod dalje je pobrežje vse poraslo z zelenjem, med katerim je čimdalje več vinogradov. Tak slaven vinski kraj je n. pr. Alupka, vas z belimi vilami in letovišči. Tam gori pa se dviga okoli 1200 m visoka skalnata gora Ai-Petri.

Ne, lepšega kraja še nisem videl dosedaj na svetu, nego je to pobrežje! Odtod do Gurzufa — sam raj! Vinogradi, južno drevje, bele, krasne vile. Kdo opiše prelestno lego Oreande, Livadije? Tukaj imajo, kakor je znano, ruski car in nekateri veliki knezi gradove, kakršnih ni nikjer drugje v Evropi. Carski gradovi v Livadiji so največja arhitektonska znamenitost na Krimu. In ob ves ta raj pljuska zelenomodro morje. Kdor se je vozil kdaj ob južnem pobrežju Krima, ne pozabi ga nikoli več. Kaj čuda, da to čudovito deželo tako radi opevajo ruski pesniki. Med poljskimi pesniki je bil prvi Mickiewicz, kateremu je vzbudil Krim cel venec sonetov.

Na tej vožnji od Sevastopolja menda nobeden popotnik ni ostal v kabini ali v salonu. Vse je stalo na palubi in uživalo neizrečeno krasni pogled na krimski raj. Ko nas je pozval natakark obedu, smo se le neradi ločili za uro časa od duševnih užitkov ter jih zamenjali s telesno hrano.

Ob šestih zvečer pa je »Konstantin« spustil svoje sidro pred najlepšim mestom krimskim, pred Jalto.

Pristan je bil poln pisanega ljudstva iz vseh slojev. Parnik je imel mnogo blaga za Jalto in tudi veliko pasažirjev je izstopilo in nekaj novih se je začelo vkrcavati. To je vika in krika med delavci, ki pomagajo nakladati na ladjo! Poslušal sem, pa nisem razumel nobene besede, kar so ti delavci govorili med seboj. To so domačini Tartari, ki govore svoj posebni jezik. Rasti so ti Tartari srednje, močne postave, zagorele polti in črnih las. Kar se tiče njih značaja, slišal sem o njih skoro samo pohvalo. Jako pošteni so in delavni. Pijančevanje in tatvina sta med njimi neznani pregrehi. Pač pa so vroče krvi. Da je na krimskem polotoku prvotni domačin Tartar, pričajo tudi imena mest, rek in gorá. Razume se pa, da znajo izobraženi Tartari vsi ruski. Po vsej Rusiji so priljubljeni tartarski natakarkji in izvoščiki. Tartari so Mohamedove vere.

Najel sem si izvoščika in hajdi v Jalta, kjer sem imel blizu tri ure časa. Lepa Jalta je vprav čarobna! Široka primorska ulica »Naberežnaja« priča, da je Jalta čisto moderno mesto z rusko-vztočnim koloritom. Velikomestne, elegantne prodajalne, palačam podobni hoteli in pa krasne, iz rezanega kamnja zgrajene vile v originalnih dražestnih slogih! Med hišami pa zelenijo parki, in kar je še lepše, tod zeleni vinska trta in zori grozdje. Tudi v okolici je vse polno vinogradov. Jalta je shajališče ruske bogate in elegantne gospode. Tu vlada skoro večna pomlad. Po leti se ljudje hodijo semkaj kopat, po zimi pa uživat milo, zlasti bolnim prsim ugodno podnebje, a jeseni zobljejo grozdje.

O Jalta, ti si biser Črnega morja! Srečen je, kdor se more dalje časa pomuditi med tvojim zidovjem!

Za mestom se pokrajina polagoma vzdiguje. Vse je kultivirano. Po višinah se belijo dražestne vile in zidanice. Ob vznožju pa pljuska morje ob pobrežje. Parniki leže zasidrani ob molih in ribiške ladje se gibljejo po zalivu. Prelest!

V Jalti sem upal najti na svojem drugem izletu Leva Tolstega in Čehova. Ker pa je že tako usojeno, da Rusa ne najdeš nikoli doma tam, kjer ga iščeš, razume se samo ob sebi, da sta bila oba odšla par tednov pred mojim prihodom — na sever. Iz Jalte do Livadije je samo kake tri kilometre hoda. Kdor si hoče natančneje ogledati južni Krim, pelje se po cesti v Sevastopolj. Vožnja traje ves dan. Škoda, da že zdavnaj ni zgrajena železnica ob pobrežju. Slišal pa sem praviti, da se zgradi v kratkem.

Začel je bil padati mrak, ko sem se bil povrnil na ladjo. Kmalu je zažvižgala parna piščal in odšli smo v mrak in v noč proti vzhodu.

Ko se je komaj svitalo, smo obstali pred Feodozijo, ki pa sem si jo ogledal šele na povratnem potu.

Popoludne ob dveh dne 7. julija pa smo zasidrani »Konstantina« v Kerčkem zalivu. Morje je tukaj jako plitvo in zato smo se, kar nas je hitelo pogledat Kerč, prepeljali na posebni parni barkasi do mesta. Kerč šteje kakih 30.000 prebivalcev ter leži ob prelivu v Azovsko morje. Mesto je utrjeno. V starem veku je stalo tukaj grško mesto Παντικαπων (Pantikapajon). O dragocenih izkopinah, ki so jih našli tukaj, sem govoril že v prvem izletu. V bližini Kerči pa se nahajajo še zdaj jako znamenite gomile, ki jih razkopavajo ruski arheologi. Bržko sem bil stopil na suho, šel sem v mesto, ki se mi je zdelo zelo prazno. Doidem neko gospodično, ki je nesla knjige pod pazduho, ter jo vprašam, kje je mestni muzej. Utegnila

je biti ali kaka učiteljica ali študentka. Drage volje mi je pokazala pot do muzeja ter potem še do stare cerkve sv. Ivana, ki je bila sezidana baje že v X. stoletju. Zahvalil sem se prijazni Rusinji (ali Grkinji?) za spremstvo ter se povrnil v pristan in kmalu smo bili spet na »Konstantinu« Bog ve, ali se mlada Kerčanka še kdaj spominja radovednega tujca, ki ga je vodila lani po Kerči?

Na palubi našega »Konstantina« ima neka odeška knjigarna svojo podružnico. Knjigar je bil mlad Jud, ki je seveda govoril gladko ruski jezik. Na skladu je imel razglednice, ruske knjige, raznovrstne, večinoma sila lahke beletristične vsebine ter časnike, ki jih je dobival po raznih pristanih. V tej plavajoči knjigarni sem si tudi kupil ruskega »vodnika« po Kavkazu in po Krimu. Oba je izdal v ruskem jeziku Grigorij Moskvič (psevdonim?).¹⁾ Prelistaval sem prav rad obe knjigi, ker sem v obeh našel veliko več nego v nemškem Bädekerju. Ruski »vodnik« po Krimu ima pridejano celo tartarsko slovnico in slovar. Obe Moskvičevi knjigi sta ilustrovani, imata priložene tlorise mest, zemljepise itd. ter sta urejeni jako praktično.

Razvpito Črno morje je bilo doslej popolnoma mirno. Ves čas je ležalo okrog nas kakor ogromno zelenomodro zrcalo. Le kdaj-pakdaj se je rahlo zgrbančila površina. Skoro sem si že želel doživeti tudi kak viharček. In moja želja se je bila vsaj deloma izpolnila.

Kmalu po čaju, ko smo že plavali spet po odprtem morju proti jugovzhodu, začel je pihati precej hud južni veter. Rusi so ga imenovali ветеръ боковой, t. j. veter, ki nas je prijel od strani. In »Konstantin« se je začel zibati z boka na bok, čim dalje, tem huje. To zibanje — Rusi pravijo качка — je zanimalo pred vsem nas, ki smo se vozili tod prvikrat. Dolgo smo kljubovali vetru in se vzlic »kački« izprehajali po palubi, seveda je bilo treba previdno balansirati, da te ni vrglo čez bok. Smejali smo se in tekali gori in doli. Toda jug nas je bil naposled vendarle pregnal v varno zatišje palubne kabine, odkoder vedejo stopnice v salon. Sedel sem tukaj na zofi z nekim Malorusom, ki še tudi ni bil doživel »kačke« na morju. Zunaj je noč. Veter tuli in parobrod niha in se guga enakomerno. Na dveh svetiljkah, visečih nama nasproti, vidiva prav nazorno, kako pleše naš »Konstantin«. Svetiljki se nagibljeta najmanj za 35°. Vprašava pomorščaka, če pride še huje in če je kaka nevarnost. »Ничего!« (kaj šel) se nama zasmije. »Kaj še lahko pride, tega sicer

¹⁾ Grig. Moskvič: Iljustrirovannyj praktičeskij putevoditelj po Krymú. Cena vez. eksempl. 1 rub. Odesa 1902. — Grig. Moskvič: Iljustr. prakt. putevoditelj po Kavkazu. Cena 1 r. 50 kop. Odesa 1902.

ne vemo, toda bati se ni ničesar! »Konstantin« je, čeprav šteje šele deset let, prestal že hujše noči, nego je nocojšnja! To-le zibanje je otročarija! . . .

Bal se ravno nisem, pa neko neprijetno čuvstvo se polasti človeka.

Stopim venkaj. Jasna noč. Ponosno plava mesec po sinjem nebu. Zvezde se leskečejo tako nedolžno. Tukaj pa tak divji veter! Primem se za ograjo in gledam proti prednjemu delu ladje. Tu so stali v gručah še nekateri popotniki, med njimi par pomorščakov. »Konstantin« je pogumno rezal svojo pot, opotekaje se gredoč kakor malko natrkan korenjak, ki vzlic obilemu vinskemu duhu v glavi ne izgubi ravnotežja. Tukaj zunaj sem na nagibajočem se ogromnem dimniku videl še bolj, kako se ziblje batjuška »Konstantin«. Bilo je že nad deset, ko sem se bil naveličal gledati »kačko« pa se odpravil »domov« spat.

»Ali greste v Rigo?« me vpraša na stopnicah neki sopotnik.

»Ne razumem vas, kaj hočete reči s tem!« pravim.

»No, če prime koga morska bolezen, da mu je zelo slabo, tako da si pritisne robec na usta . . . pravimo mi Rusi, da mora iti takšen siromak „v Rigo“ . . .«

Ne, »v Rigo« nisem bil šel niti enkrat ne na vsej vožnji po Črnem morju, pač pa sem videl vsak dan druge potnike, ki so silno trpeli vsled morske bolezni. Proti tej zagonetni bolezni priporočajo razna previdnostna pravila, toda radikalnega zdravila doslej še niso našli. Glavna stvar je tudi na morju: zmerna dieta, zdrav želodec in pa normalni živci . . .

V trebuhu parobroda se je občutilo zibanje seveda manj. Vendar sem se to noč prvokrat spet malko pozibal izza tistih zlatih dni, ko me je zibala mati. Kako dolgo me je zibal veter, ne vem. Ko se zjutraj prebudim iz krepkega spanja, bilo je morje spet mirno. Parobrod je stal v luki mesta Novorossijska. Mesto samo sem si ogledal na povratnem potu.

Odtod dalje do Batuma se začenja Kavkaz ter sega prav do Novorossijska. Čisto nov svet, novi narodi, nove šege, novi vtiskil Primorska pokrajina od Novorossijska do Batuma je za Ruse dežela bodočnosti. Že sedaj rasto po tem pobožju iz tal nova mesta, nova letovišča, zdravilišča, dražestni koti. Mesta: Tuapse, Soči, Adler, Gagri, Picunda, Novy Afón, Suhúm-kalé, Očemčiry . . . se šele razvijajo, saj Rusija nima te dežele še niti sto let v svoji oblasti. V »Črnemorskem Vjestniku« sem čital v Batumu ravno tiste dni ukaz ministrstva »putěj i soobščjenja«, da se

ima trasirati železnica ob morju od Novorossijska do Potija (oz. do Batuma). Kadar se dogradi ta železna pot, potem bode ta črnomoška dežela ena najlepših, najbolj cvetočih in najbolj obiskovanih pokrajin ruskih. Klima je tod popolnoma južna kakor v srednji Italiji. Vse južno sadje uspeva. Za trs ni ugodnejšega kraja. Pri zajutru pa mi pojasnjuje neki Rus z zgovorno besedo, zakaj kultiviranje po tem pobrežju vendar še počasi napreduje.

»Vidite«, pravi, »naši ljudje ne postopajo dovolj racionalno. Lastniki ozemlja stanujejo navadno v Moskvi, v Peterburgu in drugih velikih mestih ruskih, skrb za svoja posestva pa prepuščajo tujim ljudem. Prva skrb tem lastnikom ni kultiviranje, nego najvišji cilj jim je — hitro obogateti . . .«

Spet drug sopotnik, neki gozdar, pravi: »To primorje hrani v sebi še nedvignjene zaklade premoga in raznih rud. Po gorah se košatijo še pravi pragozdi, koder še ni pela sekira. Tod teko k morju reke in močni potoki, katerih gonilna moč še ni porabljena. Mi bi potrebovali tukaj veliko strokovno izobraženih ljudi, ki bi nam pomagali dvigati vse te zaklade in ki bi obenem deželo kultivirali.« In ko je izvedel, da sem Slovan iz Avstrije, mi še dostavi: »Pošljite nam vrtnarjev, rudokopov in drvarjev! Drvarji bi morali znati spravljati debela debela z gorá v nižave ter iz njih žagati deske, doge in druge stvari. Tudi takih ljudi bi še potrebovali, ki znajo po razumni metodi zasajati vinograde, obdelavati jih in ravnati z vinom. V časnikih sem čital, da imate tudi vi Slovenci več takih sposobnih ljudi. Naj pridejo k nam. Zaslužka bodo imeli obilo! . . .«

Ko smo bili pristali pred naselbino Tuapse, sem videl, da je sinočnji vihar nekaj popotnikov vendar preveč zibal. Neka študentinja s kratko ostrizanimi lasmi je bila tako obolela, da je padala iz omedlevice v omedlevico. Slučajno navzočni vojaški zdravnik ji je stregel, kolikor je mogel, pa vse ni nič pomagalo. Navsezadnje kapitan ni pustil, da bi se peljala dalje, pa je ukazal, da jo morajo izkrcati v Tuapse. Ko so jo prenesli v čoln, je še v njem omedlela.

Zvečer, 7. julija, smo prispeli pred dražestno mesto Sočí, kjer se belijo nove vile med zelenim sadnim drevjem. Izstopilo je več letoviščarjev. Po gorah, odrastkih velikanskega Elbrúsa, pa sem videl ležati sneg. Drugo jutro smo stali v pristanu Novega Afóna (t. j. Novega Atosa). Čudovito lepa naselbina! Ruski menihi z gore Atosa so ustanovili tukaj leta 1875. svoj samostan, ki je z morja pravi palači podoben. Ponosna cerkev s pozlačeno kupolo se dviga na nizkem griču. Okroginokrog stoje razna gospodarska poslopja.

Dolge vrste sadnega drevja zelene po kraju. Sila idilski, vesel pogled! In tukaj ne živi nobena ženska. Sami menihi, ki izvršujejo vse gospodarske posle in vse obrte, ki so jim potrebni. Vlada jih podpira, ker so iz pustega kraja ustvarili cvetoč raj . . .

Jako lepo in naglo razširjajoče se mesto je tudi Suhúm-kalé. Ime je turškega izvora, ker so pred okupacijo stanovali tod Turki. Mesto šteje že nad 8000 prebivalcev in ima na zunaj popolnoma moderno lice z belimi zidanimi hišami, vladnimi poslopji, hôteli in cerkvami. Popotniki mu prorokujejo veliko bodočnost, zlasti, da bode to najboljše letovišče, ker je proti severu popolnoma zavarovano z gorami. Vse južno sadje je tukaj najprej zrelo in izvrstna vinska kaplja se rodi v tem srečnem Suhúmu.

Najbolj mi je hvalila Suhúm neka dama. Bila je stara ko zemlja, koščenege obličja, a še živih oči. V pomladi svojega življenja je utegnila biti krasotica. Ne vem, je li bila Rusinja ali kaka inorodka. Kadar ni bila v svoji kabini, je sedela nad vhodom v salon pri stopnicah na zofi. Na mizi je imela pred seboj vselej polno škatlo cigaret, ki jih je kadila ves dan. Bila je bogato oblečena. Nihče se ni menil za njo. Slučaj je nanesel, da sem sedel neki dan v nasprotnem voglu blizu nje. Zapletel sem se bil ž njo v razgovor in refrên vseh njenih besed je bil: »O, Suhúm, Suhúm, to vam je raj! Jaz tam živim, veste. Vsako leto mi ugaja bolj in bolj. O, Suhúm!« Ime »Suhúm« je zvenelo iz njenih ust v globokem altu tako skrivnostno. Kdo ve, če ne igra ta Suhúm kake posebne vloge v romanu njenega življenja? In puhala je dišeči cigaretni dim pod strop. In ko je izkadila eno, vzela je spet drugo papirosko med svoje tenke prste in kadila in kadila . . .

Domačini črnomskega pobežja, ki ga ravno opisujem, so Abhazci, poseben narod. Bili so nekdanj kristjani, potem mohamedani in sedaj prehajajo baje spet v pravoslavno krščanstvo. Nekaj takih Abhazcev se je peljalo tudi na »Konstantinu«. Moški so imeli na glavi turbane, ženske pa neko čudno obleko, ki je ne bom opisaval. Med njimi je bilo tudi nekaj izobražencev. Ženske so bile dovolj lepe. Neka mlada Abhaščanka je imela krasne lase, spletene v dolge kite, ko so ji visele po hrbtu. Govorili so med seboj nam povsem nerazumljiv jezik . . .

Popoldne proti trem smo se ustavili v luki Potijski. To je bilo nekaj nenavadnega, kajti morje je baje tukaj največkrat nemirno, tako da parniki ne morejo do kraja. Poti (7000 duš) leži ob izlivu Riona v močvirnati ravnini, kjer je mrzlica doma. Štirje popotniki

smo porabili čas ter se odpeljali v mesto, ki ima sicer ravne ulice, drugače pa ni tukaj nič posebnega. Da bi prestrašili mrzliške bacile, stopili smo gredoč v neki vinski hram ter izpili buteljko ognjevitga kahetinskega (gruzinskega) vina . . .

Ob najlepšem vremenu nas je bil pripeljal ob polusedmih zvečer naš ljubi »Konstantin« v Batúm. Bili smo njegovi gostje od sobote popoldne do srede zvečer — 4½ dni. S hvaležnimi očmi sem se še ozrl na lepi parobrod, ki nas je zdrave in vesele oddal na molu batúmskem.

Batúm šteje pravzaprav šele 25 let. Dokler si ga niso osvojili Rusi v zadnji vojni l. 1878., je bila tamkaj umazana turška vas enakega imena. Kaj pa se je vse zgodilo v četrti stoletja! Obširna luka odpira sedaj svoj vhod največjim ladjam. Že ob nabrežju stoje čisto moderne visoke hiše: agencije, hôteli, prodajalne. Ulice so začrtane vse ravne. Hôtel »Imperial«, kjer sem izstopil, je last nekega Francoza in bi lahko stal v vsakem evropskem mestu.

Batúm ima že 30.000 prebivalcev in ruski »putevoditelj« po Kavkazu pravi, da to mesto ne raste »po dnevih, nego po urah«. Tu imajo moško in žensko gimnazijo, ruske, armenske, gruzinske in grške ljudske šole, obrtne šole, razne banke, javno knjižnico in svoj dnevnik »Črnomorski Vjestnik«.

Tvrdke so napisane po ulicah v ruskem, gruzinskem, turškem in armenskem jeziku. Vse nove ulice so razsvetljene električno. Nekatero stare ulice pa so še precej azijske in tlak je po njih grozen.

Ponos vsega Batuma je Aleksandrovski park z raznimi bujnimi tropičnimi rastlinami, med katerimi se vijejo izprehajališča. Ob morju pa so napravili Rusi skoro pol ure dolg buljvar. To je prekrasen drevored, kjer se šeta na večer sila pisana zmes različnih plemen in noš. V paviljonu igra vojaška godba in v restavracijah si lahko okreпчаš telo, s čimer ti drago.

Tam na jugovzhodu pa se blešči na armenskih gorah — sneg. Morje šumi ob bregove in Batumčani se hodijo kopat v hladu v bližnje kopalnišče. Hodil sem gori in doli in gledal to pisano množico, govorečo med seboj na vseh evropskih in tudi na nekaterih azijskih jezikih. Blizu tega šetališča so dovrševali ravnokar novo veliko rusko cerkev. Sicer pa imajo tudi druge krščanske konfesije tukaj svoje cerkve.

Batum je močna trdnjava. Mesto je važno posebno vsled železniške zveze z Bakúom, ki ima tukaj tudi svoja velikanska shranilišča za petrolej. V bližini Batuma (v Čakvi) so začeli z uspehom saditi čajevce.

(Dalje prihodnjič.)

Trenotki iz učiteljskega življenja.

Spisal Josip Dolinar.

V.

Težki dnevi so se začeli Idolniku, vsak drugi je bil težji od prejšnjega. Pripravljati je bilo treba za začetek šolskega leta, delo se je kopičilo. A Idolnik je bil truden, upehan, po njegovih žilah se je pretakalo nekaj neznosno težkega. Roke je komaj pregibal, noge so bile lene in trde. Loteval se je dela, a komaj je začel, je že nehal. Zamislil se je nekam, njegovo oko je strmelo v daljo, njegov duh je bil odsoten. A tlačilo ga je k tlom, prikovan je bil nanje z močnimi, železnimi verigami. Vsak poizkus, da bi se rešil, je bil zaman, njegov duh se je uklonil, strte so mu bile peroti.

Vsak hipec je stopil v sobo, kjer je ležala mati. Sedel je zraven postelje in zrl nanjo. V njegovih očeh je bila bridkost, iz njih je črnel obup. Navadno nista z materjo govorila ničesar. Prihajal je, sedel in odhajal. Ona se je vedno bolj krčila, obraz ji je ginil, koža se ji sušila. Hitro je šlo ž njo navzdol.

Tudi s sestro nista izpregovorila včasi po ves dan. Ni bilo treba. Dovolj je bilo, da sta se pogledala, in že sta vedela misli drug drugega. In začela sta se celo ogibati s pogledi. Nad vsem je plulo nekaj morečega, strašnega . . .

Tako je napočil prvi dan novega šolskega leta.

Lep jesenski dan je bil. Solnce je sijalo veselo na temnomodrem oboku, drevje je šelestelo v rahlem vetriču, prvi rumeni listi so padali raz drevje na šolskem vrtu. Prijeten hlad je vel mimo šolskega poslopja, kjer so se pred njim zbirali šolski otroci, da bi se odpravili k maši. Vse je bilo živo. Zbirali so se v gručah, stiskali glave skupaj ter polglasno šepetali. Mnogo so si imeli dopovedati, mnogo ugibati, saj jih toliko že dolgo ni bilo skupaj.

Idolnik je nekolikrat pogledal skozi okno. Njegov sicer jako rumeni obraz je kazal nekoliko rdečice, njegovo ugaslo oko je zadobilo nekaj bleska. Ko je videl zopet pred seboj toliko mladih znancev izza prošle šolske dobe, se mu je nekaj omehčalo v prsih. Zavedel se je za hipec, rahel žarek je prešinil notranjost njegovo. Od daleč se mu je zasvetilo upanje, spomnil se je Zamude, v izpolnjevanju svoje težke dolžnosti je upal najti rešitve. Ti otroci ga

povzdignejo, med njimi se naseli zopet mir v njegovo dušo. Kaj ga brigajo govorice odraslih, kaj njih sumničenje in obrekovanje! Srca teh nedolžnih otrok so njegova, vanje se bodo dale položiti kali, ki iz njih poženejo cvetke človekoljubja, resnice in odkritosrčnosti!

Njegovi udje so bili sicer še vedno težki in neokretni kakor v prejšnjih dneh, pregibal se je počasi in z vidnim naporom, a v notranjščini mu je odleglo in iz nje je hotel črpati moč, da si opomore, da vstane iz groba, ki ga je vanj tako nenadoma treščila bridka usoda.

Pri cerkvi je zazvonilo. Zvonov glas se je tresel po vzduhu in razlegal se je daleč tja po dolini. Zvenel je praznično veselo in veličastno. Otroci so se stisnili skupaj, začeli so se razvrščati v pare.

Idolnik je stopil iz veže in mednje. V hipu jih je razvrstil. V začetku dolge vrste se je dvignila šolska zastava in zaplapolala v vetru. Dolgi in rdeči nje trak se je krvavo zabliskal v solnčnem pramenu. Vse je potihnilo, v dolgi vrsti se ni ganil nihče. Tu je zazvenel Idolnikov ukaz, vrsta je oživela, premaknila se in začela se je viti navzgor proti cerkvi.

Zadaj je stopal Idolnik. Pred hišami so stali ljudje, kolikor jih ni bilo na delu, ter opazovali otroke. Idolnika je pozdravil malokdo. Možje so izginjali v hiše, predno je došel do njih učitelj, a žene so ob njegovem prihodu zrle topo predse ali pa so mu celo obračale hrbet. Semtertja je Idolnik slišal svoje ime. Vselej se je zdrznil, vedel je, da se ne imenuje v dobrem. A potlačil je s silo ta neprijetni občutek, mislil je le na poznejšo uro, ko bode zopet sam v šolski sobi med otroki.

Vrsta se je v cerkvi razdelila na dve strani. Na desnici ob klopeh so se postavili dečki, na levici so stale deklice. Nekaj dečkov in deklic pa je odšlo za Idolnikom na kor. Župnik je pristopil, orgle so zabučale in kmalu so zadoneli po svetišču krepki, mladi, nepokvarjeni glasovi. Doneli so ti glasovi, kakor bi prihajali iz srebrnih piščali. Skozi pobarvana stekla pa so se usipali solnčni žarki, plesali so po klopeh, plezali po oltarjih, poljubljali marmorne kipe, odbijali se od posrebranih in pozlačenih svečnikov.

Ko je bila končana maša, so odšli zopet skupno navzdol. Pred šolo pa se niso razšli, ampak so stopali v razred. Nastal je šum in glasno govorjenje, ki je ponehalo šele tedaj, ko je Idolnik odkazal vsakemu svoj prostor.

Nato je začel ubožnejšim deliti knjige in zvezke. Ko je bilo tudi to delo končano, je nekoliko časa sedel, da bi se odpočil, ker se je čutil zelo truden in upehan.

Solnce je lezlo vedno više in više, a v prenapolnjeni sobi je postajalo soparno. Idolnik si je brisal pot raz čelo, roke so se mu tresle in bilo mu je nekoliko tesno. Sedeti je moral dalje časa, nego je nameraval.

V tem so otroci začeli šumeti in listati po knjigah, pripovedovati si in šepetati.

Idolnik je vstal ter jim začel govoriti. Priporočal jim je, s kakšnimi mislimi in sklepi morajo prvič v šolskem letu prestopiti šolski prag, kako se morajo vesti v šoli in zunaj šole, kako morajo ljubiti in spoštovati starše in učitelje, ki jim izkazujejo toliko dobrot.

Njegov glas je bil tih in nekoliko hripav, a kar je govoril, je govoril izrazito in z občutkom. Otroci so zrlj vanj nepremično, oči so se jim svetile, ustnice so se jim pregibale.

Idolnik je bil v svojem elementu. Pozabil je vseh svojih boli, vse svoje bede, živel je v tem hipu samo onim, ki so sedeli pred njim, ki so verjeli njegovim besedam. Pozabil je na soparico v šoli, dasi je težko dihal in se je vse njegovo šibko telo kopalo v znoju. Govoril je še vedno, vmes je koga kaj vprašal in njegov blede obraz se je vedno smehljajal.

Ravno je hotel dokončati in za prvi dan otroke nekoliko prej izpustiti, ko zapazi, da sta si v zadnji klopi dva dečka nekaj zašepetala. Takoj nato eden izmed njiju vzdigne roko.

»Ah, vidva pa nista pazila, o čem smo se sedaj razgovarjali,« je dejal Idolnik mirno, a resno.

Dirnilo ga je neprijetno, da je to opazil.

Deček je še vedno držal roko kvišku. Njegovi prsti so se naglo premikali in drgnili drug ob drugega, kakor bi bili električni.

»Gospod učitelj, jaz pa nekaj vem, nekaj vem,« je klical polglasno.

Njegov tovariš je sedel zraven njega, rdeč kakor kuhan rak. Z desnico je suval soseda, naj molči.

»Tožiti se ne sme,« je dejal Idolnik in hotel govoriti dalje. Toda oni se ni dal motiti, ni hotel položiti roke na klop.

»Gospod učitelj, gospod učitelj,« je še vedno govoril. »Blažon je rekel —«

»No torej, kaj hočeš?«

»Blažon je rekel, da ste vi — lump.«

Nekoliko hipov je nastala v šoli tišina. A tu se je nekdo zasmejal in za njim je prasnil v smeh ves razred.

Idolnik pa se je moral prijeti ob mizo. Bil je v tem hipu bolj podoben mrliču nego živemu človeku. To je bil prehud udarec. Vse se je rušilo nad njim, vse se je vrtelo okoli njega. Vzeli so mu vse, kar je imel, poštenost in dobro ime, a nazadnje so mu vzeli najdražje, so mu vzeli ono, na kar se je opiral, kar ga je še držalo kvišku, vzeli so mu zaupanje in spoštovanje otrok. Stemnilo se mu je pred očmi.

Oni dan, ki mu je obetal rešitve, mu je prinesel zadnji udarec, najhujši izmed vseh, ki so ga zadeli.

Zamahnil je mehanično z roko. Otroci so vstali.

»Molimo,« je dejal tiho, komaj slišno.

Ko so se otroci razšli po vasi, je odmevalo njih glasno govorjenje proti šoli, semtertja je celo kdo zaukal, kar se ni prej zgodilo nikdar . . .

Idolnik se je vrnil v razred. Tam se je naslonil na mizo ter srepro zrl predse. Glava mu je klonila nizko, čelo se dotikalo mize. Bilo je vroče in žile na sencih so bile debelo napete. Nemo so ga zrle podobe raz stene, a solnčni žarki so plesali po sobi in v njih so plesale mušice.

Toda čuj, kaj je to? Idolnik se je vzdramil ter privzdignil glavo. Spodaj so zaloputnile duri, nekdo je hitel po stopnicah navzgor. Idolnik je slišal glasno ihtenje. Mera še ni polna, še nekaj se mora zgoditi.

Med vrati se je pojavila sestra.

»Francelj, za božjo voljo hiti!« je viknila in hitela zopet navzdol.

Idolniku so se zašibila kolena, skoro se je sesedel. A hitel je za sestro navzdol.

Ko je stopil v materino sobo, je videl, da je mater zadela kap. Vsa njena desna stran je ohromela. Starka je ležala trdo kakor posekano deblo.

Zunaj pa je bilo vedno bolj svetlo in od daleč se je čulo še vedno vriščanje šolskih otrok. Na vrtu je podrhtevalo listje in padalo v velikih kolobarjih na tla. —

Poletje.

<p>Ej, na polje, na prostrano pohitim zarana, v vetru veje polno klasje, zlata je poljana.</p>	<p>Težko ziblje, težko klanja zorna se pšenica — to ponosno se vpogiblje naših polj kraljica!</p>
---	---

Tu so žetve krasni časi,
njiva že je zrela
in ženica — prepelica
bo med žitom pela.

Tabor.

Pesem.

<p>Ko oklenil si se mene in me prosil: Bodi moja! pogled moj ti je iskreni odgovoril: Tvoja, tvoja!</p>	<p>Ptice so prisluškovale tihi moji izpovedi, rože v mojem vrtu lahno klanjale se tej besedi . . .</p>
--	--

Zlato solnce pa v dveh srcih
kres ljubezni je užgalo —
in nebo azurno gori
srečo duš dveh blagrovalo . . .

Kristina.

Ej, če bi vedel!

<p>Zvezde so utonile, rože se poskrile, dušica moja tudi bi ušla.</p>	<p>Zunaj mraz ledeni, zunaj mrak megleni . . . Kam, ne vem, ah, kam, dušico naj dam?</p>
--	--

Ko bi ji sestrico
znala za družico,
ali bratca, ej!
če bi vedel k njej . . .

Vida.

O gozdu in nekaterih njegovih ljudeh.

Načrtal dr. H. Dolenc.

(Dalje.)

Vsak bralec si lahko misli, da smo se tudi mi čudili naključbi, ki nas je združila ravno pri Kandaretu in zopet ob hudem vremenu, in da smo praznovali čudovito Žnidaršičevo rešitev pri dobrem vinu, za katero je dajal Žnidaršič, in se v pozno noč razgovarjali o gozdnih dogodkih v debelem snegu, metežu in megli. Povem še, da je bil Žnidaršič krepak kmet in najboljših let, a je vendar obnemogel že prvi dan, dasi ni šel tešč iz hiše in od ljudi. Karu je pa v gozdu prenočil prvi dan. Drugi dan je taval od vida do vida po gozdu in zopet tam prenočil in šele tretji dan v noči pritaval domov in za ves čas mu je služilo za živež le petero jabolk. Karu sam mi je prilično tako pripovedoval:

»Dosti snega je bilo zapadlo, proti jutru je pa nehalo mesti in odpravilo se je nas petero v gozd. Dasi ni bilo niti po pašniku niti dober kos gozda navzgor nobenega sledu in je kazalo očividno, da žival to noč ni prehajala, smo vendar le rinili naprej proti Velikemu vrhu. Tam smo se ločili, da zajamemo dober kos Kobiljaka, ker navzdol si vendar vsak tudi sam pomaga naprej. Jaz sem šel po poti, ki pelje napošev pod Škodovnikom v Dol. Megla se zgosti in zopet je jelo padati. Ko sem menil, da sem v Dolu, sem se pristavil in čakal. Vedel sem, da je gotovo že dobršno čez poldne, in zatorej sem jel riniti po svojem sledu nazaj. Mrak se stisne in nisem več videl in vedel kam naprej. Še hitro sem si poiskal prenočišča in zakuril. Za večerjo sem snedel dve jabolki. Dolga je bila noč. Da nisem prezebal, sem vedno iztikal za drvni in si jih tudi nasekaval. Ko bi bil pozabil sekirico doma, še tisto noč bi bil preminil in našli bi me bili spomladi, ko sneg skopni, kajti celo noč je padalo. Ko se je jelo daniti, se nisem vedel kam obrniti. Mojega gazu ni bilo več, snega pa čez pas. Da sem se ogrel, pomagal sem si naprej in po mojem mnenju proti Velikemu vrhu. Nikamor nisem prišel, da bi se bil spoznal, kje da sem. Šele v mraku sem se zopet pristavil in si poiskal prenočišča pod veliko steno, meneč, da sem gotovo v Tisovcu, ker drugod v tem okraju ne vem za tako skalovje. Za večerjo sem pojedel zadnje jabolko.

Kako sem noč prebil, ne vem; menim, da sem bil kar v omedlevicah. Ko se je jelo zopet daniti in sem videl kam poseči z roko, sem dobro zakuril, da sem se dodobrega ogrel in se torej toliko ojačil, da sem začel zopet misliti na rešitev. Ne da bi najmanj vedel, v katero smer da grem, sem taval naprej in videlo se mi je, da imam visok hrib pred seboj. Sklenil sem, da se ne obrnem in da navzdol ne grem, dobro vedoč, da moram premagati hribove, ako hočem priti v rodno dolino ali pa na Pivko. Moči so me večkrat popuščale in obležal sem v snegu. Strašno žejo sem dušil s tem, da sem zobal sneg. Ko sem se le zopet bolj zavedel, sem si pa pomagal naprej. Že se je jelo mračiti ali se mi je pa od slabosti tema delala pred očmi, ko se mi je videlo, da grem navzdol. Rinil sem naprej, in predno se je stisnila noč, sem razložil, da sem prišel iz debelega gozda in da sem na pašniku. Ugibal sem, kje bi bil, in kar sem si želel in domišljeval, je bilo resnica. Bil sem pod Ostrim vrhom. Tega sem se pa zavedel šele potem, ko sem le rinil naprej po bolj odprtem presledku in prišel do Urhove pepelarnice. Premagal sem se, da nisem zlezel pod streho, kajti čez noč bi bil gotovo poginil. Pomagal sem si še naprej do Podcerkovskega mostu in tam sem pa stopil zopet na trda tla, razteptana od živine, ki hodi k napojilu. Doma ni bilo nikogar. Sestre je bilo gotovo strah. Posegel sem v peč in našel sem lonec. Kaj da sem pojedel, še dandanes ne vem. Šele drugi dan sem se zavedel dodobrega in zvedel, da so se rešili tudi moji tovariši. Zvedelo se je, da sta Pangretov brat in Martinek na Juršicah.«

Vem, da mi bo ta ali oni očital, da sem le prepovršno opisal muke in težave Karutove. Naj na to odgovorim, da več od njega nisem mogel poizvedeti. On je le trdil, da se mu je zdelo, kakor bi se boril s težkimi sanjami, da ne ve, kolikokrat je obnemogel in obležal, da si je pa le pomagal naprej, ko sta ga prebujala mraz in žeja. Izpodbujalo da ga je tudi to, ker je večkrat prišel do srn, ki so pa odskočile le za par korakov. To da ga je vselej zopet dodobrega prepričalo, da je še na tem svetu, in mu dajalo pogum, še naprej boriti se za življenje. On sam ja ukrepal in drugi, ki smo se o tem razgovarjali, smo bili mnenja, da je Karu zašel pod Dedino goro in tretji dan od tam pritaval domov. Od te gore v Loško dolino se potrebuje ob dobrem potu tri ure hoda. V takem snegu in v megli, v kakršni je taval Karu, pa ne pride vsak tudi celi dan ne. Torej menim, da vsak prizna, da je bil Karu silen človek, ki je po tridnevnem stradanju vendar še zmagoval do doma.

No, da se vrnemo k Janezu, ki ga je Karu poklical na vse rano, povemo, da se je odpravil od doma, ko hitro je Micka skuhala zajutrek in se je najedel. Pri Hlepovih je našel Karuta. Pridružil se je njima tudi Hlepov Janez, in hajdi v gozd in za sledom! Vsi premisleki prejšnjega večera so se pri Janezu čez noč razpuhteli. Danes je bila sreča posebno ugodna. Malo pod prvim lazom na Javorju stoji v dolinici samotna smreka, komaj tri sežnje od pota. Kunji sled pelje čez pot in naravnost do smreke, na kateri je gnezdo. Brez pomisleka pomeri in stisne Hlepov Janez proti gnezdu, in lepa, črnkasta zlatica se prekucne iz njega v sneg. Malokdaj smo šli mimo te smreke, da ne bi bil eden ali drugi omenil te posebne ugodnosti. In višje gori proti Škodovniku so presledili lovci drugo kuno, jo po kratkem krogu dognali in še dopoldne je bila že v saku. Nazaj grede čez Poljanec so presledili pa belico in tudi ta je prišla v past in v roke. Ta dan je bil med kunarji zabeležen v zlati knjigi. Hlepov Janez se je pristavil doma v Danah, Karu in Janez sta pa stopala domov ponosno in kakor bi šla iz gosti. Karu je bil prej doma, Janez se je pa polagoma še za par hiš naprej pomikal in trdo stopil čez prag in v vežo.

En pogled je zadostoval, da so mati vedeli, da je Janez dobro opravil, in dasi je ta moško korakal do sobnih vrat, so mati še vendar hitro izpregovorili: »Janez, kar sedi! Z Vidma sem dobila par klobas, ravno prav bodo zate.« Danes Janez ni malhe položil na skrinjo, ampak snel jo je, kakor bi ga težila, in nekako zalučal na mizo. Otroci so jo poprijeli in vsak jo je hotel izvleči k sebi, tako da so morali oče vmes poseči in reči: »Kaj bo? Še malho mi raztrgate!« Dva repka sta molela iz nje, in ko so jo oče izpraznili, so tri kune ležale na mizi. Vzklík otrok je še mater izvabil v hišo, in ko zagledajo izdatni plen na mizi, povprašajo prav prikupljivo: »Koliko vas je pa bilo, Janez?« Prav polagoma odvrne Janez: »Samo trije.« »No, danes ste pa dobro zaslužili,« rečejo mati s pohvalnim glasom in pristavijo: »Pahek je bil tudi že tukaj in je vprašal, če je kaj kož.« »Že še pride,« se na kratko odrežejo zmagoviti oče in sedejo prav široko za mizo. Med tem so pa kune prehajale iz roke v roko in še Micka se je tako zagledala v lepe živali in v vesele obraze otrok, da se mati, ki so se čutili danes nekoliko ponižane obrnejo proti njej in z navidezno strogostjo reko: »No, kaj nisi še videla kune?« Ko blišk je šinila Micka skozi vrata in mati so šli za njo. Oče so seveda posegli po pipico in prav izdatno potrkali ž njo ob kraj mize in med tem, ko so tobak tlačili, prav dobrohotno

povprašali najmlajšega: »No, Francek, katera ti je najbolj všeč?«
»Ta,« izpregovori Francek in privzdigne belico ter pristavi: »Zato ko ima najbolj debel rep.« »O ne,« ga zavrnejo enoglasno starejši bratci in tudi sestrica in vsi kažejo črnodlako zlatico, ki je prva prišla v pest.

Iz veže se zasliši bolj tih tuj glas, potem pa materin glasan odgovor: »Doma, le noter stopite.« Vrata se odpro le za toliko, da vstopi možiček majhne postave, z dolgo suknjo, z bisagico na hrbtu in polhovko na glavi. Tujec sname pipico iz ust, vošči dober večer, in dasi je že pri Karutu zvedel o dobrem plenu in vidi vse tri kune na mizi, vendar, kakor bi ničesar ne vedel, izpregovori proti Janezu: »Janez, imaš kaj zame?« »Ne vem, kako ho,« reče Janez, »imam že z Zgoncem besedo, pa gospod iz sodnije tudi skupujejo »žlahadne« za svojo soprogo.« Pahek — to je bil mož, ki je vstopil — je bil preveč prebrisan, da bi ne vedel, da zna Janez morda ravno tako prodajati kakor on kupovati in da ga bo treba počasi omehčati, in zatorej je le tako mimogrede omenil: »Zgonca ne bo v te kraje, šel je skupovat čez Kočevje na hrvaško stran, gospod pa, menim, da predrago ne plačajo radi.« »O, gospod plačaj,« ga zavrne Janez; »dokler niso prišli v te kraje, še vedeli nismo za pravo ceno. Takrat so bili časi za vas kožarje.«

Med tem je prinesla Micka na mizo obilno skledo rahlih žgancev in vrhu kupa sta se lesketali še dve debeli krvavici. Povabljen je bil tudi Pahek, pa je odklonil, češ, da je že večerjal, in ostal je pri kraju na klopi. Mati so vstopili in položili pred očeta lesen krožnik in na njem ostro nabrušen nož in osti in pristavili: »Janez, ena bo zate, drugo pa, ako hočeš, razreži otrokom.« Oče so pa razrezali obe, poprijeli potem z eno roko za žlico, z drugo pa slučajno za špino najdebelejšega kosa in beseda se je ustavila, dokler niso žlic položili na mizo. —

Zopet sem zašel med svet in iz gozda, pa že samo ob sebi tako nanese, da se človek bavi z ljudmi, s katerimi je bil dostikrat in rad skupaj. Hotel sem tudi bralcu predočiti težke in srečne ure lovca kunarja in zatorej sem ga spremil v vas in na dom. Povedati bi moral seveda še, ako in po kakih ovinkih sta se Pahek in Janez pogodila za kože; toda to bi segalo predaleč, kajti po večerji sta prišla na prijazen pogovor še Hlepov Janez in Karu in tudi Storov Matevž je prišel vasovat, in trajalo je do pozne ure in otroci so že pospali na peči, ko je bila pogodba dognana in je Pahek kupil dve koži. Temne zlatice pa Hlepov Janez ni dal prodati, češ, da mora

ostati za gospoda. Da se pogodba ni dognala le z besedo, ampak tudi s pripomočjo dobre kapljice, se razume ob sebi, in brzonoga Micka je morala trikrat na Videm in še bi bila šla, da niso mati vsemu naredili konca in rekli: »Čas je že, da gremo spat.« Pahek je na klopi noč prespal in zgodaj odšel. Hitro za njim pa se je oglasil Zgonec, ki ni mogel dopovedati, kak lopov da je Pahek, s katerim sta se dan poprej srečala na Blokah in ki je pravil, da ne gre v Loško dolino, ampak čez Loški potok na Markopol in naprej na Hrvaško. Janez ga je potolažil s tem, da mu je rekel: »Tako je: lovec prevari žival, kožar pa kožarja.«

Kar sem dosedaj pravil o kunarjih in o zimskem času v gozdu, to ne bi kazalo, da je gozd tudi v tej letni dobi vabljev in zgovoren. Priznavam to, ampak le tistemu, ki ni lovec in ki ceni gozd le po dobi zelenja in cvetja in ne pozna dobe, v kateri po navadnem mnenju počiva narava in na videz ne kaže izprememb za oko in uho. Pravim na videz; kajti komur nista gorka soba in prijateljski in družinski razgovor vsa zabava zimske dobe, kdor si želi tega užitka šele potem, ko se je utrudil, ta gre in hodi po čistem zraku ali sam z zanesljivo puško in zvestim psom, ali pa z ljudmi, katerim enakomerna vsakdanjost tudi preseda. Otrese se življenskih pikrosti, in ko se povrne, je bolj ublaženega mišljenja. Kdor tega ni izkušal, temu bi privoščil, da bi pohajal po gozdu v zimskem času, ko je zapadel na meter debel sneg, ki se je zjužil, potem pa zopet zmrznil, da te drži, kakor bi hodil po podu. Tudi debelejša kamenje je zakrito, gošča pod visokim drevjem pritisnjena k tlom, povsod imaš odprto pot, ni ti treba iskati stez, brez ovir si na visokem vrhu in imaš v solnčnem svitu dosti sveta pod seboj. Zimski zrak je čistejši od poletnega, in česar ti poprej ni nikdar doseglo ali razločilo tvoje oko, to se ti je danes pokazalo. Nič utrujenega se ne čutiš, čeprav si že hodil več ur in dalje prišel nego po talem svetu in v daljšem času. S hriba v hrib zagledaš žival, ki je pri tako jasnih tleh tudi bolj begljiva, in ako hočeš pri takih tleh in ob jasnem nebu loviti, moraš daleč naokoli zastajati, da ne preplašiš vsega, kar si nameraval obkrožiti. In ko se jame solnce nagibati, da zatone v Jadransko morje, katero gledaš domalega z vseh naših notranjskih visočin, povrneš se proti domu kar naravnost in doma si v trdnem mraku ne utrujen, ampak prevetran in željan jedi in pijače. Še po noči se ti sanja, da si plaval po zraku in dohajal s hriba v hrib, kakor bi te nosile nevidne dobrohotne roke.

(Dalje prihodnjič.)

Prepozno.

Spisal Fr. Strnad.

divjo hlastnostjo je strgal ovitek raz pismo. Pisava naslova mu je bila le predobro znana, toda verjeti ni mogel in ni hotel. Povedali so mu bili, da je šla žena z doma v okolnostih, ki niso obetale nič dobrega, in zdaj še pismo njeno — toda on ni verjel . . . on ni mogel verjeti . . . Kako, kako bi bilo možno kaj takega!

A ko je bil prečital prve vrstice, se mu je skrčilo srce, kakor bi hotelo iztisniti zadnjo kapljo krvi iz sebe, kakor bi hotelo udariti še enkrat, samo še enkrat, potem pa obstati za večno. V glavi mu je zašumelo, pred očmi se mu je zgrnila tema in za hip so možgani v njegovih glavi pretrgali svoje delovanje . . .

Potem pa se je zavedel zopet in grozna, nepopisna bol mu je napolnila prsi. Zazeblo ga je in zobje so mu zašklepetali kakor mrzličnemu človeku, a precej nato mu je vročina izpreletela život. Sredi prsi ga je tiščalo in grlo mu je bilo kakor zadržneno. Opo-tekajoč se je prestopil k oknu in ga odprl. Zunaj je šumelo in vršelo. Močan veter je stresal drevje, ki se je blestelo v mladem zelenju. Pod oknom se je razprostiral vrt in vonj hiacint in drugega cvetja je dehtel do njega gori. Ta duh in hladni dih sape, ki mu je bril v obraz, ga je okreпил nekoliko. Vrnil se je k mizi in čital dalje:

«. . . Če je kdaj grešil mož zoper svojo ženo, si grešil ti! Ta očitek se ti bo zdel neopravičen, vem. Kako bi zagrešil kaj ti, ki te je bila korektnost sama, ti, ki si hodil vedno eno in isto pot, ti, ki nisi krenil od določene smeri nikdar niti na levo niti na desno! . . . Ah, da, tista tvoja korektnost! Žal, da se meni človeško srce tako malo za take stvari, žal, da ima srce mlade, ljubeče žene še druge potrebe, nego si si jih domišljal ti v svoji korektnosti!

Imel si mnogo takozvanih dobrih lastnosti, ne tajim! Ti nisi delal, kakor delajo nekateri drugi možje: ti nisi popival, nisi igral, in odhajal si z doma samo, kadar so zahtevali tvoji opravki tako. Da se je dogajalo to često in da si bil pri svojih poslih tako vesten, da ti je ostajalo le malo časa zame, bi ti utegnili ljudje, ki bodo izrekli sodbo nad nama, šteti celo v zaslugo, kakor si si štel to v zaslugo brez dvojbe tudi sam! O vem, obsodba zadene mene! Saj pozna tebe ves svet kot skrbnega gospodarja in vzornega moža! Da

sem jaz pri vsem tem trpela, kdo se briga za to? Toda bodi! Kako sodi svet o meni, to me ne moti! Saj se tiče stvar končno samo naju in dovolj je, da je pojasnjena med nama! . . .

Ti veš, da sem te ljubila, ti veš, da sem ti bila vdana!

Sicer so različne stopinje ljubezni, kakor so različne stopinje gorkote, a lahko rečem, da sem te ljubila z ono intenzivnostjo, do katere se je moja ljubezen v obstoječih razmerah sploh popeti mogla! Jaz sem si odkritosrčno prizadevala, da bi bila ta ljubezen velika. Moje misli in moje želje so poznale samo tebe! Ah, kolikokrat sem si klicala tvoje vrline v spomin, če mi je srce hotelo postajati hladno, kako sem si prigovarjala, da si najboljši mož na svetu, kako se izkušala prepričati, da si vreden vse moje ljubezni!

Ljubila sem te edinega in v nekem zmislu — neomejeno!

Da je moje srce sposobno še za gorečnejšo ljubezen, tistikrat niti vedela nisem, čeprav sem čutila včas, da počivajo na dnu mojega srca sile, ki bi se rade razvile in pojavile, da tle ondi iskre, ki samo čakajo, da dahne kdo vanje in jih razneti v velikanski plamen. O da, dostikrat mi je bilo, kakor bi to še ne bilo vse, kar sem imela in kar sem smela, dostikrat mi je bilo, kakor hi morala še vse bolj, še vse gorečnejše ljubiti — toda tebe, samo tebe!

O, da nisi hotel!

Zakaj, zakaj si se zadovoljeval s tistimi običajnimi dokazi ljubezni, zakaj nisi zahteval več od mene, zakaj nisi pustil, da bi bila privrela vsa moja vroča ljubezen na dan?!

Čudno razmerje!

Ne samo, da ti meni nisi nudil, po čemer je na tihem koprnela duša moja, ne samo, da sama nisem bila ljubljena, kakor si je želelo moje otročje, ljubezni tako potrebno srce, ljubiti tudi jaz tebe nisem smela! Saj ono bi ti bila še odpustila! Vedela sem in vpoštevala, da ima mož včas skrbi, katerih žena ne pozna, da on ne more zmeraj tako, kakor bi ona rada. A zakaj nisi dovolil, da bi bila moja roka hladila tvoje vroče čelo, zakaj nisi maral, da bi bila moja navzočnost vedrila tvojo mračno glavo? Ah, s kako malim bi se bila včas zadovoljevala! . . .

Toda ne, tudi tega ti ne štejem v zlo! Bil si pač skromen v svojih zahtevah in imel si pač druge pojme o ljubezni nego jaz! Nel vse to bi nikdar ne bilo odločilo najine usode! Prestrogo — in če hočeš — prebogaboječe sem bila vzgojena, da bi bila zaradi tega storila kaj, kar bi se ne bilo dalo spraviti v skladje z običajnimi nazori o morali. Da nisi umel potreb mojega srca, me je sicer ranilo

in bridko sem čutila, ako si moje koprnenje po tebi označeval kot neumestno ljubkovanje, za kakršno resnemu življenju nedostaje časa; a trpela in prenašala sem vse to in nikdar, nikdar bi se ti ne bila izneverila zaradi tega! Ne, bilo je nekaj drugega, kar je razmajalo in razlahljalo vezi, ki so me priklepale nate — dejstvo, da si bil spričo raznih znamenj, iz katerih si posnel lahko, da se drug trudi za mojo naklonjenost, da se drug bori za mojo ljubezen, tako grozno ravnodušen, tako čisto hladnokrven! . . . —

»Zaupal sem ti,« porečeš morda, »in to je bilo le častno zate!«

Mogoče, da bi kako drugo navdajalo to s ponosom! Ali jaz nisem hlepela niti po časti niti zaupanju, jaz sem hlepela edino le po ljubezni! Najmanjše znamenje tvoje, da me ljubiš, bi mi bilo vredno več nego vse tvoje zaupanje! Da si mi tako brez vse skrbi zaupal in da se nisi prav nič bal zame, mi je bil le nov dokaz, da ti nisem to, kar bi ti bila rada, da me ne ljubiš tako, kakor bi me po mojih mislih moral ljubiti, in da tvoja ljubezen daleko ne dosega ljubezni onega, ki se je tako vztrajno trudil za mojo ljubezen! . . .

Ljubezen je nekaj mogočnega, elementarnega! Težko se ji je ustavljeti. Ljubezen ne vpraša, ljubezen zahteva. In da ne nastopi prepovedanih potov, treba jo čuvati!

Jaz sem storila vse, karkoli sem mogla. Ker sem čutila, da sem slaba, zatekala sem se k tebi na pomoč. Toda ti si mi jo odrekel! In to je vzrok, da se je zgodilo tako! V tem tiči tvoja krivda!

Ko sem začela umevati, kaj zahtevajo od mene njegovi željni pogledi, pojmiti, kaj mi razodevajo njegovi trepetajoči nasmehi, ter se zavedati, da je nevarnost velika, sem te naravnost opozarjala na to. Spominjaš se še, kolikokrat sem ti dejala: »Ali nisi nič ljubosumen? Ali se nič ne bojiš zame? Ne vidiš li, kako mi dvori oni?«

A ti si se vselej zaničljivo nasmehnil pa zamahnil z roko, da sem si razlagala stvar lahko tako ali tako. In razlagala sem si jo v istini na različne načine, kakor sem bila baš razpoložena. Včasih se mi je zdelo, kakor bi bil hotel reči: »Kaj zato? Naj te pa ima, ako hoče!« Drugekrat sem bila pač boljše volje in delala nisem takih zaključkov, a bolelo me je to vendar! . . .

Tistikrat, vidiš, je začelo pokati, tistikrat so se začele trgati vezi . . .

Nekoč si mi odvrnil: »Kaka zasluga to, če ostane ženska čednostna, ne da bi imela priliko grešiti? Zlato se pokaže šele v ognju, krepost v borbi z izkušnjo!«

Vzvišeno stališče, ne prerekam! In morda je res tako! A kdor ve, da se ne more popeti tako visoko, njemu se mora šteti že v zaslugo, ako se izogiblje priliki greha! Jaz svojih moči nisem precejevala, zato sem se ozirala po opori!

Mogoče tudi, da si si mislil: »Dokler je tako odkritosrčna, se mi ni treba bati!«

Če je tako, potem si se varal! Jaz sem bila odkritosrčna, ker sem imela najboljšo voljo, da bi ostala dobra, a sem se živo zavedala svoje onemoglosti. Ne, jaz nisem govorila iz naivnosti tako, niti ne, da bi ti morda ponagajala malo! Oh, bilo mi je resno, tako resno! Da sem ti pripovedovala take stvari vselej smehljajočega obraza, bi te ne bilo smelo motiti! Kajti sram me je bilo priznati naravnost, da sem slaba. Tudi sem se bala, da bi ne trpel preveč moj ugled v tvojih očeh in da bi me ne sodil huje, nego sem zaslužila. Mislila sem si: dovolj je, da ga opozoriš, vedel bo potem že sam, kaj mu je storiti!

Toda ti nisi hotel umeti, ti nisi hotel uvideti!

O, ti ne veš, koliko sem trpela, ti ne veš, kako sem se bojevala!

Kako, kako sem se tresla vselej, kadar so se začule njegove stopinje, kako sem prosila Boga vsak dan, da bi ga ne bilo! Da, bala sem se ga in groza ga me je bilo, dasi me je vleklo srce z neodoljivo silo k njemu! Bala sem se ga — ker sem vedela, da mi je nevaren, ker sem poznala sama sebe in ker sem znala, da moram omagati brez tvoje pomoči! . . .

A ti si bil slep, ti nisi videl ničesar! Tebi se ni zdelo niti potrebno niti vredno, izpremeniti o čem svojih navad do mene! Ti si se bavil s svojimi stvarmi, čital si pisma, pregledoval časopise — njegove oči pa so med tem počivale na meni, pripovedovale mi, obetale in prosile, ah, da, zlasti prosile . . . prosile tako iskreno, tako goreče! . . .

O, da si tako malo pojmlil, kaj je ljubezen . . . o, da nisi vedel, da je z ljubeznijo kakor s cvetom, ki usahne, ako ti ni skrbi zanj! In da si tako malo poznal bitje žensko! . . .

Ženska je po svoji naravi usmiljena, dobrohotna in hvaležna! Vsak pogled se ji vsadi v srce. Če vidi, da kdo koprni po njej, ve tudi, da jo ljubi, in to ji vzbuja zavest, da je dolžnica njegova. Zato pa bi se moral mož neprestano boriti za svojo ženo in vedno, vedno bi moral misliti, kakó bo odbijal naskoke na svojo drago last. Ti večni boji in te večne zmage — kajti pri ženski, kakršna sem jaz, bi zmagoval vedno mož — bi bili njemu vir največje blaženosti,

največje slasti in sreče! Pa tudi njej! Na ta način bi se vsak dan iznova pomladila njijna ljubezen, ker bi vsak dan iznova zakoprnela z isto silo, kakor ko' so se prvič ujele v ljubezni njijne oči . . .

A tega ti nisi umel in tega ti nisi hotel! . . .

In tako je postajal moj položaj od dne do dne opasnejši! Moje moči so ginile, moja volja se razgubljala v nič . . . Loteval se me je obup. Kajti že se ga je oklepalo vsako vlakence mojega srca, že je silila vsaka kaplja krvi k njemu . . . V hipu skrajne nevarnosti sem se še enkrat zavedela, kaj sem ti dolžna, še enkrat se je popela moja krepost do nenavadne energije in še enkrat sem poskusila rešiti svoje in tvoje dobro ime. Stopila sem pred te in ti rekla:

»Dragec, ne nudi mi toliko prilike . . . Če se zgodi kaj, bodeš ti kriv! . . .«

Moral si čutiti, da govorim z največjo resnobo. Ko si se ozrl v me, si moral opaziti, da so mi lica bleda, prepadla, izmučena od notranjih bojov. Na mojem čelu bi bil videl lahko srage, ki mi jih je iztisnil strah pred tem, kar se je bližalo . . .

Ali ti nisi videl . . . ti nisi hotel videti ničesar!

»Pusti me že na miru s temi abotnostmi, saj vidiš, da nimam časa!« to je bil tvoj odgovor.

Tako so bile vezi potrgane! V tistem trenutku sem te skoro sovražila. Okleniti sem se te hotela, a ti si me pahnil od sebe! Vsililo se mi je prepričanje, da tvoja ljubezen nikdar ni bila iskrena, nikdar globoka, da je visela samo na zunanostih — obenem pa tudi prepričanje, da te moja izguba ne zadene prehudo . . .

In šla sem strani od tebe — doli na vrt, kjer je klila topločutna pomlad, kjer se je budilo življenje, kjer so poletavali ljubeči se ptičji pari in kjer me je čakal že — on! Sedla sva v hladnici na klop in bila sva si hkratu tako blizu . . . tako blizu! . . . In njegove oči so iznova zakoprnele . . . in začele so iznova prositi, le še silneje nego sicer! V mojem srcu pa je postajalo mehkeje in mehkeje . . . V prsih se mi je pojavil glas, ki mi je rekel, da sem trdosrčna in krivična napram toliki ljubezni in da je neodpustno in neusmiljeno, ako mu še dalje odrekam vse njegove prošnje . . .

In tako je prišlo, da so se dotaknile najine roke, zgodilo se, da je zagorel na mojih ustnicah poljub, ki mi je odprl pogled v novo življenje in ki me je preveril, da sem prinašala tebi večje žrtve, nego jih sme zahtevati mož od žene . . .

In zdaj je končano!

Ne bilo bi mi treba izvajati skrajnih posledic! Ostala bi bila lahko pri tebi. Saj ti bi mi v svoji brezskrbnosti ne staval nikakih zaprek! Toda prepoštena sem za kaj takega! Ni mi dano, da bi se hlinila! Po vsem tem, kar se je zgodilo, bi ti nikdar, nikdar ne bila mogla pogledati več naravnost v oči. Zato sem šla. Laglje vzamem nase sramoto nego laž! — In zdaj, ko poznaš moja načela, veš tudi, da bi se ne vrnila, tudi če bi mi odpustil, tudi če bi me klical nazaj! . . .

A vprašal bodeš, zakaj ti pišem!

Naj ti odgovorim še na to vprašanje! — Zato, ker te še vedno spoštujem in ker mi je do tega, da se opravičim pred teboj. Žal bi mi bilo, ako bi imel zavest, da si prebil par let svojega življenja ob strani malovrednice, ako bi se kesal, da si živel kdaj skupaj z menoj. Ne, verjemi, jaz sem te bila vredna! In zatrjujem ti še enkrat: nikdar, nikdar bi se ne bilo zgodilo to, če bi se bil ti hotel poglobiti v potrebe mojega srca, ali vsaj, če bi me v nevarnosti ne bil puščal same . . . Lahko bi bil imel v meni pošteno ženo! Toda ti si hotel imeti nemara svetnico, za kar jaz, žal, nisem bila ustvarjena! Tebi bi bilo nemara laskalo, če bi bil vedel, da imaš ob svoji strani vzvišeno bitje, nekak vzor kreposti. A jaz sem bila le slabotna ženska z dobro voljo, a nezadostnimi močmi!

To je psihologija mojega greha, to je komentar o koraku, ki sem ga storila! . . .

Zdaj morda spoznaš, zdaj morda uvidiš, a prepozno!« — — —

Prijel se je z obema rokama za glavo. Vsak stavek, vsaka beseda, ki jo je čital, mu je rezala kakor nož v srce. Zdaj se mu je videlo hkratu vse drugače. Čutil se je hipoma dolžnega, krivega. Zdaj je uvidel, kako strašno se je motil, kako ničeva je bila vsa njegova filozofija, kako smešni njegovi nazori! Vse, vse mu je bilo zdaj jasno . . . a zavest, da je prepozno, ga je delala skoro blaznega.

»Prepozno, prepozno!« je vzklikal obupno, iz oči pa so se mu udirale solze po sreči, ki jo je tako lahkomišelnost pahnil od sebe . . . po sreči, ki se mu ne vrne nikdar, nikdar več . . . —

Jan Lego.

Ob sedemdesetletnici njegovega rojstnega dne.

Spisal A. Aškerc.

slovanski vzajemnosti se med nami že dolgo govori, piše in prepeva, vse premalo pa dela zanjo. Mož pa, ki je žrtvoval vse svoje življenje do svoje visoke starosti tej lepi ideji, posebej še češkoslovenskemu pobratimstvu, to je plemeniti Čeh Jan Lego.

Naš dobri Jan Lego — kateri izobraženi Slovenec ga ne pozna? Njegovo ime je tako tesno spojeno z našim narodnim preporodom, da ga moramo prištevati svojim največjim rodoljubom, dasi pripada po svojem rojstvu našim severnim bratom Čebom. Naše slovensko narečje govori in piše tako gladko, kakor bi ga bila porodila Slovenka.

Ko sem bil leta 1885. meseca julija prvokrat v zlati Pragi, predstavil sem se po posredovanju tedanjega urednika »Ljublj. Zvona«, gosp. Levca, »slovenskemu konzulu«, gospodu Janu Legu. Že tedaj je stanoval v Žižkovu. Brez težave sem bil našel ulico in hišo. Če se ne motim, sem bil potrkal na neka vrata v tretjem nadstropju. Ko povem svoje ime, pride mi odpirat visokorasel gospod, čigar duhovito in prijazno obličje mi je na prvi pogled vzbudilo simpatijo do njega. Še predno sem utegnil sam odpreti usta, nagovori me g. Lego po slovenski! Kako sem se veselo začudil! In povabil me je v svoje stanovanje in pogovarjala sva se o naših domačih razmerah, političnih in literarnih. In zopet se nisem mogel dovolj načuditi, kako dobro je poznal našo Slovenijo, zlasti Kranjsko. Zdelo se mi je, da mi sedi nasproti kak ožji rojak, ki ga je usoda zanesla med brate Čeha v Prago. Ko sem se že hotel posloviti, pravi: »Kaj mislite, da vas pustim kar tako že danes? Midva se morava še kaj več pomeniti. Zato se morate preseliti iz hôtela k meni, dokler ste v Pragi.«

Ugovarjal sem sicer in se opravičeval, toda gospod Lego je šel kar z menoj v hôtél »U zlaté husí« na Vaclavskem trgu, kjer sem poravnal račun in hajd po konjski železnici nazaj v Žižkov! Odloživši v njegovem stanovanju svojo skromno prtljago, sem šel z g. Legom spet v Prago nazaj, koder sva se še — bilo je menda okoli pete ure popoldne — nekoliko izprehajala. Zvečer me je spremil

v »Narodní divadlo«, sam pa me počakal v kavarni. Drugi in tretji dan me je vodil po mestu ter mi razlagal znamenitosti češke metropole, kolikor si jih nisem bil že sam poprej ogledal. In kako mi je razlagal zgodovinske spomenike zlate Prage! Boljšega vodnika bi si ne bil mogel želeti. Ko sva stala na trgu pred magistratom, kjer so brumni katoliški Nemci husitskim češkim plemičem po bitvi na Beli Gori robili glave, so se resnemu možu porosile oči . . .

Tri dni sem bil njegov gost, in ure, ki sem jih prebil v njegovi in njegove blage soproge družbi, so mi še zdaj v živem spominu. Takrat sem občutil razliko med našim in češkim značajem, med našo medlo in češko živahno in energično narodno zavednostjo.

Moram reči, da sem se bil tiste tri dni na Žižkovu veliko naučil . . .

Tako sem se bil seznanil osebno z našim Janom Legom. Toda to ni tako važno, veliko bolj važno je, kako se je bil g. Lego sam seznanil z našim narodom, kako ga je začel ljubiti in kako ga ljubi še danes.

Jan Lego se je porodil dne 14. septembra 1833. leta v Lhoti pri Zbirovu (na severovzhodni strani od Plzni). Gimnazijo je dovršil v Plzni. Učni jezik na tej gimnaziji je bil še do leta 1848. nemški, a odsorej utrakvisten, dokler je še Lego študiral tam. Po maturi je služil na raznih čeških krajih za uradnika po rudarskih uradih. Povsod je budil ljudstvo z deklamacijami čeških pesmi ter nastopal tudi v diletantskih gledališčih.

Leta 1857. je prišel Jan Lego v Kamnik za kancelista pri okrajnem sodišču. Mesečne plače je imel celih 20 gld.(!) V narodnem duhu še neprobujeni uradniki in meščani so ga smatrali za »tujca«. Edini njegov prijatelj je bil učitelj Močnik, poznejši urednik »Učit. Tovariša«. Bili so ti prvi dnevi na Slovenskem žalostni za Jana Lega! V tej službi pa je imel prvokrat priliko spoznavati slovensko ljudstvo.

Leta 1858. ga je pozval namestnik grof Chorinsky k vladi v Ljubljano. V uradu je bil izvrsten delavec, izven urada pa takisto goreč narodnjak in buditelj narodne ideje. Sprijateljil se je z vsemi zavednimi ljubljanskimi rodoljubi, kolikor jih je tedaj sploh bilo. Pomagal je drju. Bleiweisu pri »Novicah« ter peval v filharmoničnem društvu, ki takrat seveda še ni bilo izključno nemško. Jan Lego je takrat nabral tudi nekaj denarja za nagrado prvemu moškemu zboru in vplival na drja. Bleiweisa, da je razpisal v »Novicah« na-

tečaj za najboljšo kompozicijo Koseskega himne »Kdo je mar?«¹⁾ Konkurirala sta Mašek in dr. Benjamin Ipavec.

Leta 1860. je prišel Lego v Trst k namestništvu. Tukaj je ustanovil prvi slovanski pevski zbor, iz katerega se je pozneje razvila »Čitalnica«. Od namestništva je prišel k pomorskemu uradu. Ves čas je budil tržaške Slovence in občeval z Levstikom in Cegnarjem, kateri poslednji je prevedel po Legovem vplivu Božene Némcovce »Babico«.

Iz Trsta je bil prestavljen na Dunaj v ministrstvo. Prosti čas je porabil tukaj, da je poslušal Miklošiča, Šembero in Suessa ter si tako razširjal duševno obzorje.

Pomudivši se nekaj časa na Češkem zaradi bolezni, bil je zopet poklican na jug, v Pulj, kjer je služil v arzenalu, dokler ni stopil kot adjunkt pomorskega komisarijata v pokoj.

Leta 1874. pa se je preselil v Prago, kjer je dobil v muzeju kraljestva češkega službo skriptorja. Lego ureja tam zbirke glasbenega oddelka z njemu svojstveno natančnostjo do danes.

Ali Slovencev tudi v Pragi ni pozabil. Naš zapuščeni in od vseh strani pritiskani narod si je vtisnil tako globoko v svoje srce, da misli neprenehoma nanj. Že kot uradnik na Kranjskem in Primorskem je dopisaval raznim češkim listom in časopisom o naših razmerah ter seznanjal narod češki z našim narodom. S tem je koristil jako veliko. V svoji zadnji stalni službi pa je Jan Lego storil še več za utrditev češko-slovenske praktične vzajemnosti.

Ustanovil je »Česko-slovínský spolek«, čigar predsednik je še zdaj. To društvo goji dejansko vzajemnost med nami in Čchi; podpira slovenske dijake v Pragi in gre tudi slovenskim umetnikom s svetom in gmotno pomočjo na roko.

V »Šoli slovanskih jezikov«, kateri je tudi Lego dal inicijativo, je učil slovenščino več let, seveda brezplačno. A da se je resno pečal z našim jezikom, priča njegova »Mluvnice jazyka slovinského«; ta slovnica je izšla leta 1893. že v drugi izdaji v Pragi. Že leta 1888. pa je bil izdal tudi hrvaško slovnico za Čehe.

¹⁾ Legovi vsoti je bil dodal dr. Bleiweis še toliko iz svoje zbirke, da je znašala nagrada 10 cekinov. Glej »Novice« XX., šte. 20., 14. maja 1862., str. 154. —

Pa zakaj dr. Bleiweis ni predlagal namesto Koseskega bombastne in neravne ropotulje »Kdo je mar« rajši Prešernove visokopoetične, ognjevite in večnolepe »Zdravice«?

Posebno k srcu je prirasla Janu Legu slovenska mladina. Zato je že dolgo v tesni zvezi s slovenskim učiteljstvom, katero zalaga s češkimi knjigami, da bi se seznanjalo z bogato pedagoško literaturo češko. A ker ve, kolikega pomena je dobro mladinsko čtivo, pošilja vsako leto »Zavezi slovenskega učiteljskega društva« iz svojega žepa znatne vsote denarja, iz katerega se razpisuje nagrada za najboljši izvirni mladinski spis. Imenujte mi moža izven Slovenije, ki bi bolj ljubil slovensko mladež nego Jan Lego! V vsaki slovenski šoli bi morala viseti njegova podoba!

Jan Lego ni zamudil nobene prilike, da ne bi seznanjal Čehov z življenjem Jugoslovanov, zlasti nas Slovencev. V kateremkoli češkem društvu je v Pragi kdaj stopil na govorniški oder, vselej je govoril o nas, o lepoti naše zemlje, o naši zgodovini, naših zaslužnih možeh, o naši literaturi in o naših borbah za obstoj. Njegova predavanja so bila še vselej mnogobrojno obiskana, kajti Lego zna predavati zanimivo, živo in navdušeno kakor malokdo.

Jan Lego je ali osebno znan s pre mnogimi slovenskimi rodoljubi, politiki, pisatelji in umetniki ali pa je z njimi korespondiral.

Omenil sem že, da pozna Lego slovensko zemljo na vse strani. Zato mu ni bilo težko spisati kratkega »vodnika« po Slovenskem. Ta knjižica, prva te vrste v češkem jeziku, je bila izšla v Pragi leta 1887. pod zaglavjem: »Průvodce po Slovinsku«. V Ottovem »slovníku naučném« je opisal Kranjsko. Število njegovih člankov o nas pa je po raznih čeških listih legijon. Baš letos objavlja spet v feljtonu »Narodnich Listov« svoje »Vzpomínky na Slovinsko«.

Slovenci dobro vemo, kaj nam je Jan Lego. »Spominje se Kraljeviću Marko kao dobar danak u godini« pravi srbska narodna pesem, a ime Jan Lego je nam isto kakor dober, odkritosrčen prijatelj, kakor pravi brat, ki nas ljubi samo zato, ker smo mi njegovi bratje, in pa zato, ker je sam videl, kako so nas zanemarili naši — gospodarji.

Jan Lego je častni član »Zaveze slov. učiteljskih društev«, ljubljanskega »Sokola«, »Narodne šole« v Ljubljani in še nekaterih učiteljskih društev na Štajerskem in Primorskem ter častni ud »Slov. Matic«, kateri je daroval že veliko čeških knjig.

Še več! Jan Lego je častni sin vsega slovenskega naroda in obenem naš pravi brat po svojem zlatem srcu!

Ideja praktične vzajemnosti ima sedaj med Čehi že veliko, veliko privržencev. Čehi se čimdalje bolj zanimajo za nas. Prevajajo na češčino naše pisatelje, a na drugi strani se že zdavnaj prevajajo

tudi češki pesniki na slovenski jezik ali pa se čitajo slovenske knjige na Češkem, češke pa na Slovenskem v izvornikih. Čehi tudi čim dalje rajši prihajajo v naše planinske kraje. Da je to občevanje med našim jugom in češkim severom dandanes tako živahno, za vse to ima pred vsem Jan Lego neposredno ali posredno zaslugo . . .

Dne 14. septembra je praznoval gospod Jan Lego svoj sedemdeseti rojstni god. Fotografija, ki mi jo je poslal pred kratkim, mi kaže častitega ostarelega gospoda. Na njegovo teme je padel sneg sivih las, a njegove oči gledajo še takisto živo in iskreno kakor nekdanj. Njegovega srca pa se starost ni doteknila; to srce je še zmerom mlado in idealno kakor njega dni. Ko bi Slovani imeli več takih idealistov in kremenitih značajev, godilo bi se nam bolje, nego se nam godi v resnici. Nadejamo se, da breme let še ni upognilo njegovega zdravja in da nam ga vsem Bog ohrani do skrajne meje človeškega življenja.

Živio, Jan Lego!

Ana! . . .

Ana, oj Ana!
tebe kliče duša bolna,
od strasti mi otrovana!

Odprì, odprì mi srce,
da odpočijem,
da se naužijem
ljubezni, dókler je čas!

Glej, dolgi viseči most,
pod njim valoví bridkost,
na eni strani ti, Ana,
na drugi Nirvana,
a v sredi sem jaz!

Odprì srce meni,
duši izgubljeni,
duši zdivjani,
dokler je čas! . . .

Potresna povest.

Spisal Podlimbarski.

(Dalje.)

ako se je začudil Cijazovec, ko je spoznal svojega brata, ležečega na tleh. Sklonil se je k njemu in lahno mu je položil roko na glavo in venomer je miločitno ponavljal: »O Andreja, Andreja! Ti siromak, ti! Ali si se kaj pobil, ali te kje boli, ali čutiš kaj bolečine?«

»Oh, čutim, čutim. Noga mi je odpovedala, zvil sem jo ali pa zlomil . . . Vstati ne morem . . . oh! oh!« Tako je tožil stric Andrej.

»Če je noga zlomljena, pošljemo po padarja Boltesa, on jo dene v dilice in vse bo še dobro. Pa kaj te je pripeljalo k nam v tej strašni noči? Povej mi, brate, povej! Ti bore siromak til!« je govoril kolikor mogoče rahlo Cijazovec, po pravljuje bratu razpeto suknjo.

»Oh, Jože, res sem bore siromak. Ob vse sem prišel to noč, vse je izgubljeno,« je javkal stric ter se solzil. »Tistih petsto goldinarjev, ki mi jih je lansko jesen v srebru vrnil Martan, ko so Koritniku prodali grunt, tebi . . . tvojemu sinu Tonetu sem jih hotel zapustiti, kadar umrjem . . . pa glej — vse je proč! Tujemu človeku posoditi jih nisem hotel, saj veš, da posodi in vrni ne ostaneta dolgo prijatelja. Skril sem jih lansko jesen, potem ko so Koritniku ukradli, kar mu je še ostalo, v tvoj kozolec, ker jih zavoljo boleznj nisem mogel nesti v ljubljansko hranilnico. Dejal sem: s pomladjo pride zdravje in potlej jih poneseš v Ljubljano. No, poglej moje gorje . . . tat mi jih je odnesel in ukradel. Naj mu leže še po smrti na njegovi tatinski duši! Zdaj sem pa siromak, da ni večjega na svetu.« Debele solze so polile strica.

»Potolažite se, ljubi naš stric!« se je oglasil Tone. »Vaš denar ni ukraden, ampak spravljn je dobro. Potres ga je stresel s kozolca in jaz sem našel poln mačji meh in ga skril. Bog, ki je napeljal vaše dobro srce na to blago misel, da ste namenili tolarje meni, naredil je tako, da sem jih jaz našel. Naj se zgodi vaša in njegova volja!« Dobro je poznal strica in vedel je, kakšen učinek napravi nanj ta namek.

»Ali si jih res našel, ljubi moj Tone?« se je razveselil starec. »Ali si jih dobro shranil? Oj, prinesi mi jih, da jih poštejeva, če so

vsi, in da greva iskat, če se je kateri izgubil. Prinesi mi jih, oh, saj vidiš, kako zelo sem nesrečen. Ne bo ti žal, če me posluhneš. Vseh petsto dobiš po moji smrti.«

»Bog vam daj še dolgo živeti, stric! Ampak to vas prosim, posodite mi jih štiristo, zelo jih potrebujem, da založim pri pošti. Pošteno vam jih povrnem in obresti vam bom dajal po šest od sto.«

»Po sedem boš dal, Tone. Zavoljo potresa se denar podraži. In pa tisti goldinar, ki si ga sinoči lahkomišelno zapil, mi tudi povrneš.«

Tone je bežal na osek po skriti zaklad. V tem sta prišli tudi Cijazovka in Lenka h kozolcu. Gospodar je pritegnil voziček in nanj so spravili Andreja. Tipaje okoli sebe, je začutil tolarje v postelji. S tresočo roko jih je pobiral in spravljal v žep. Ko je prinesel Tone mačji meh, razjasnilo se je lice stricu in minilo ga je težko, nemirno sopenje. Kakor mati svojega ljubega dojenčka, tako slastno je stiskal k sebi svoj zaklad in nič več ni zdihoval.

In po ovinkih sta peljala Cijazovec in sin Andreja okoli vasi v njegovo kočo. Obema je bilo tesno pri srcu in nerodno se jima je zdelo, da je stric tako nezgubečen, zato nista hotela ž njim naravnost po vasi; bala sta se vsestranskega izpraševanja in tudi roganja, ker neugodna ljudska obsodba zadene onega, ki je vdan skoposti in nezgubečnosti. V koči sta ga položila na posteljo in izročila Krulčevemu Petru. Tudi ta dobri, babjeverni človek se je nekako mehaniški, brez srca kretal okoli svojega prijatelja, ko je zvedel, kje se je ponesrečil.

Cijazovec se je pomudil pri bratu, kateremu so odjenjale muke, ko je preštel tolarje. Padarja Boltesa in dilic ni bilo treba. Tone je hitel k Smoletovim.

Na Smoletovem vrtu je našel Smoletovko in obe deklici. Polonica je pomagala materi, ki je pristavljala lonce za kuho k ognju. Ženske so se ga obveselile in Smoletovka je šla precej naročat možu, naj zapreže. Rezika ga je že težko pričakovala, sedeč s podveznjeno nogo na posteljni odeji in z rokami na kolenih.

»Rezika, zdaj sem pripravljen peljati se v Ljubljano, kakor mi je naročal gospod župnik. Potresna sila pojema in ta dolga noč se nagiba koncu,« je dejal mladenič, sočutno zroč na deklico.

»Idi, Tone, išči jih doma, če nimajo več doma, išči jih po mestu, v cerkvi, gostilni, v kavarni jih išči in pripelji jih sem!« je prosila deklica z glasom, ki mu je globoko segel v srce. »Ti si me rešil velike nevarnosti, ti si bil moj angel varuh . . . pripelji mi še

očeta zdravega! In če v Ljubljani ni tako, povej jim, kako je pri nas. Reci jim, da sem mimo te male praske na licu, ki me pa nič več ne boli, zdrava in da jih željno pričakujem. Kaj si bodo mislili o meni, da jih sama ne grem iskat, če so v nesreči in skrbih! Povej jim vso resnico: da sem srečno prestala potres, pa da me je prestani strah toliko prevzel in oslabil, da nikakor še nisem za dolgo pot.«

»Trdno sem prepričan, da bom v petih urah v Ljubljani in nazaj. Nadejam se, Rezika, da nas čakajo še veseli dnevi.« Tako je Tone tolažil skrbno dekle.

Prijela ga je za roko kakor v zahvalo za izkazano požrtvovalnost in uteho. Sklonil se je k njej in trepetajoč jo je tiho vprašal: »Duša . . . sinoči si mi rekla na oknu, da mi imaš povedati nekaj. Ali smem vedeti tisto, predno grem v Ljubljano . . .?«

»Ti me še vprašuješ? Oh, da ti moram ob tej uri to praviti! In moj oče, moj oče . . .« Zakrila si je obraz z rokama. Po kratkem premolku je nadaljevala: »O tebi, Tone, sem vedno toliko mislila: če sem čitala v knjigi o dobrih, poštenih ljudeh, sem tebe imela v misli; če sem molila, govoril mi je mojega srca glas o tebi; če sem se učila, si mi uhajal v mojo učenost, kakor bi bilo moje srce od davna slutilo v tebi pomočnika in rešitelja. Včeraj sem ves dan premišljevala: jutri mu vse, vse povem. In pripravljala sem se in bala sem se izpregovoriti. Oh, sinoči nisem vedela, da ti to tako lahko odkrijem . . . Ali še ne veš vsega? Ali ti še ni jasno vse ono, kar mi je ležalo sladko in težko obenem na duši? Ali ne slišiš mojega srca glas?« Vse se je razvezalo v njej: čustvo in jezik, in zvenel je njen srebrni glas kakor struna nebeškega pevca. Položila je roko okoli njegovega vratu, pritegnila ga je bliže k sebi, zazrl se je v solzo njenega očesa in vse je vedel.

»Mati gredo!« je pošepetala Polonica, ki je od ognja sem poslušala razgovor src, ki sta ji bili dragi.

»Idi, idi!« je tiho dejala Rezika, stiskaje mu roko.

Nekaj minut pozneje je Tone trenil z vajeti po Smoletovi kobilici in speljal na belo cesto.

XVII.

Polahkoma se je razprostirala čila kobilica po gladki cesti, plašila se ob cestnih/znamenjih in ograjah, ostrila ušesa, kadar je zabobnelo pod zemljo, in pazno dirjala, dirjala. Do vratu je zapel Tone suknjo in še uhlje od navratnika si je pridvignil na vrat in

na podbradek, ker sedeč na vozu je začutil kmalu, da od vseh strani sili vanj rezek hlad pojemaajoče noči. Na nebu, kjer je zvečer svetila že zelo priščipnjena luna in migljalo nebroj zvezdic, so se kopičili brez prozora vse vprek temnosivkasti oblaki, tisti, ki ne kažejo dobrega vremena. Čim bliže je šlo k dnevju in čim dalje je bilo od Gabrovca, tem bolj se je kisalo podnebje. Sivkaste megle so legle na hribe, razpoložile se po zakotjih in čimdalje bolj pritiskale na polje k cesti. No, Toneta vreme ni zanimalo, zanimali so ga ljudje. Upal je, da se pripelje kmalu iz potresnega predela v vasi, kjer že potresne sile ni bilo čutiti, kjer lahko poreče: tukaj se je potres odtrgal. Pa ta up se ni hotel uresničiti. Povsod isti prizori in iste slike in stiske, povsod hrup in življenje, ko da je sredi dneva. Ljudstvo je povsod pokoncu, luči gore, ognji plopolajo, njih odsvit objema nekaj malega okolice, vse drugo je še gosta tema, ker nastopajoča megla brani zaznanje dneva. Ob cestah, na travnikih ali na njivah se nahajajo ljudje posamič ali v skupinah, in v vsaki vasi vidi isto mrgolenje, iste mračne obrise trpečega človeka. Če se bliža hišam, doni mu nasproti pritajeno govorjenje, kakor bi si ljudje našepetavali skrivnosti sodnjega dneva. Tuintam ga ustavi kdo, ker on je prvi voznik, ki se je pojavil na cesti. In izprašujejo ga: »Odkod si, prijatelj?

»Gori od Gabrovca,« odgovarja mladenič in tudi njemu prosije radovednost na obrazu.

»Ali je tudi gori tako?«

»Oj tudi! Ali veste, kako je v Ljubljani?«

»Nič ne vemo.« In kobilica, ki vselej ve, kdaj mora umiriti svoj beg, vkuje oko v temo in spešno klopota dalje.

Že se je dvignila cesta iz doline, v kateri leži Gabrovec, že se napeto vije po skrajnih gorskih odrastkih, ki od Kamniških planin mole v ravno polje. Zdanilo se je, ali pravega dneva ni: pusto, mračno in vlažno je vse okrog in kakor bi gledala iz vlažne megle surova noč. Peljal se je kakšne četrte ure po samoti. Bog ve, kolikrat je šel že v svojih dijaških letih po tej cesti, a nikdar se mu ni zdela še odurna. Vidijo se ž nje Kamniške planine, v daljavi se svetijo, kadar je zrak čist in prozoren, veličastni vrhovi Triglava, mnogo cerkvic in vasic se vidi na levo in desno, spredaj in zadaj, a danes se črez vse to razprostira nepredirna megla, ko da hoče narava sama prikriti strašno gorje očem človeka, nevajenega njenih najgroznejših pojavov. Na tej samoti stoji hiša kraj ceste. Tone se je radovedno ozrl nanjo: bila je zaprta — prvo bivališče, ki pred

njim ni videl stati ljudi. Precej za hišo pa je zaslišal tik sebe na desni strani otroški klik: »Mož, a . . . mož!« Ozrši se je videl poleg voza teči dečka s prijetnim, suhljatim, temnikastim obrazom, gologlavega in golorokega. Tone mu je smeje namignil, češ: dobro jutro ti Bog daj!

»Huk . . . možiček, levo kolo boste izgubili, pogledajte no!« je kliknil fantalin in Tone se je nagnil in ogledal voz od leve plati; pa nobene škode ni zapazil na njem.

»Desno, desno!« je klical deček, in Tone se je obrnil na desno plat, pa tudi tu ni bilo kvara. Vzravnal se je na vozu, vtaknil podbradek v navratnik in, prihuljeno gledaje predse, je mislil o tem, kako bi z bičem ošvrknil drznega fantalina.

»Kam se pa peljete tako zgodaj, a?« je vprašal deček, ki že ni tekel več vštric voza, ampak primerno daleč za njim.

»V pasjo vas po koš klobas,« je mirno odgovoril Tone ter krepko stisnil bič v roki.

»Ali res? Pozdravite mi tam svojega pasjega botral« je zaklical upehani fantalin, in Tone se je obrnil, da bi ga pripalil. Ta nakana se mu ni udala, ker deček, sluteč nevarnost, je bil že toliko zadaj, da ga ni bilo mogoče doseči. Jezik in osla je še pokazal vozniku, predno je izginil v megli, kakor bi se bil raztopil v njej.

»Hvala Bogu,« je mislil Tone, »tukaj potresa menda že ni bilo. Ljudje so drzni in samozavestni. Ni jih strahovala in potlačila šiba božja.« Zdajci je zaslišal od leve plati votlo bobnenje. Oplašen je naostril posluš: hrumenje je trajalo nekaj minut. »To je južna železnica. Tudi v Gabrovec se sliši včasih tako bobnenje od Kresnic in od Lazov. Svet se še ni podrl, ker železnica še gre. Hi!«

In kobilica je še čvrsteje potegnila. Pri neki podružnici je bila ura pet. Spomnil se je, da to jutro ni slišal še nobene cerkvene ure biti in da nikjer ni zvonilo dneva. Tudi to je smatral za dobro znamenje, da tukaj ure niso obstale. Nada, da potres ni zadel vse dežele in da je morda prizanesel stolnemu mestu, ga je toliko pomirila, da je pozabil bedo, ki jo je zapustil za seboj. A v Gabrovcu ni pustil samo bede — vsa sreča in blaženost njegovega življenja se nahaja tam. Razburjenost se je umaknila blaženi misli, ves se je razmehčal in raztopil. Nepremagljiva utrujenost se ga je polastila, spanec, mučni tovariš popotnih ljudi, mu je silil na oko, obrvi so mu zatrepetale, nagnil je trudno glavo na prsi in dremota ga je prevzela. Cincaje z glavo se je pripeljal v vas.

Glasna molitev ga je prebudila. Dvignil je glavo, začuden pogledal okoli sebe in hipoma mu je padla turobna zavest na srce. Razvedril se je in snél klobuk. Pri majhni in lični kapelici Matere Božje kraj ceste je bilo precejšnje krdelo ljudi, ki so se zbrali, da opravijo skupno jutranjo molitev in priprošnjo. Tone je nategnil vajeti in pustil iti kobilico v počasnem koraku, ker od potu se je kadilo od nje. Oziral se je po ljudeh. Česar po noči v Gabrovcu ni mogel razbrati, je zapazil tukaj: človeka je izpremenila, zgubala in postarala ta dolga strašna noč.

Konec vasi je srečal slabotnega, plešastega starčka. Poleg njega je šel razcapan deček, ki je nesel hlebec kruha v roki. Deček je neprestano gledal v starca, smehljaje se mu; kazal se je silno čilega in bodrega, vsaka žilica se je tresla na njem, očitvidno od veselja zaradi kruha, ker dvigal je tisti hlebec in ga kazal starcu in oči so mu sijale, kakor bi oznanjevale očetu in vsemu svetu lepo novico: Glejte, tudi danes bova jedla! Tone si je mislil: ta človek pripada menda onim nomadom, ki jim pravimo berači. Tako je danes tukaj, jutri tam, vse sliši in vidi in ve nekaj.

Tone se je nagnil s sedeža in vprašal: »Oče, kje ste prenočili nočoj?«

»Pod milim nebom, prijatelj božji, na beli cesti, v sivi megli. Kje bova prenočila z Markcem drugje!«

»Ali kaj veste, kako je tam na savski strani, proti Ljubljani?«

Starček se je s steklenimi očmi ozrl vanj. »Hudo je, da hujše ne more biti.«

»In v Ljubljani?«

»Pravijo, da je tam vse na kupu, vse njih hiše gosposke so se podrle; ni kamen na kamenu ni ostal. In Šmarna gora se je podrla v Savo, in Golovec se je zgreznil v Ljubljani, in v Grin-tavcih so popokale skale. Naju so v soboto iztirali iz Ljubljane, ker sva siromaka prosila po hišah vbogajme. Zdaj pa tudi oni nimajo svojih hiš gosposkih, ker jih je Bog udaril zavoljo njih trdo-srčnosti. Pa odpusti jim Bog njih dolge in reši nas hudega zdaj in na večne čase! Na Posavju so pa dobri ljudje, prav dobri ljudje so tam. Hlebec kruha so nama podarili, jeli Marcec? Bog jim plati zato in reši jih hudega zdaj in na zadnjo uro, amen!«

Solzljiv in ubit je bil glas starčev. Tone je izprevidel, da od človeka, kateremu se menda meša, ne dobi točnih sporočil in da trati čas, mudeč se ž njim. Segel je v žep, vrgel nekaj krajcarjev starcu v klobuk in pognal. A ni še mogel verjeti, da bi bila raz-

padla Ljubljana v razvaline, ker nekaj strašnega je imela zanj ta misel.

Na mostu rečice, ki teče s Kamniških planin, je zapazil, kako mu hiti nasproti mož srednje velikosti, v lahki, elegantni obleki, po kateri bi ga bil štel v gospode, da ni fine obleke tako zelo kazil oguljeni klobuk, izpod katerega so neredno štrleli temni lasje, in da ni nesel precejšnje cule pod pazduho. Mož je uporno gledal v tla in tekel, kakor bi gorelo za njim.

Še predno je bil popotnik vštric konja, je klical Tone nanj: »Ali prihajate iz Ljubljane, prijatelj?«

Popotni človek je prikimal in nekaj zamomljal, hiteč dalje in ne da bi se bil kaj zmenil za voznika.

»Lepo vas prosim, gospod, povejte mi, kako je tam?« je mollednil Tone z jako vežljivo, pa razburjeno besedo.

»Brezno solz lije Ljubljana. Vse je proč, proč, proč!« je zavpil obupno popotnik in dirjal dalje, mahaje z roko.

Tone je še nekaj kliknil za njim, pa oni se je že pogrezal v meglo. Stresaval je z glavo kakor človek, ki nerad verjame neprijetnemu sporočilu. Bližal se je mitnici. Tudi tu je pozvedaval. Že to samo dejstvo, da še pobirajo mitnino, mu je vtilo v obupno srce nekoliko tolažbe. Mitničar, kosmat, visok mož, ki je spokojno pušil iz dolge pipe, mu je svetoval, naj vpraša na bližnji pošti, tam vse zve, ker gotovo imajo že brzojavna sporočila iz mesta. Pred poštnim poslopjem je videl kar tri čedne, prijetne in ljubeznive gospice, poštno upraviteljice, katerim so drugekrat gorela lica v sreči in zdravju, a danes so medlela kakor od dolgega posta in ostre pokore. Tone je pozvedaval pri njih. Mlademu, krepkemu junaku so gospice rade odkrile vse tajnosti brzojavne žice: kako že vse jutro deluje brzojavna naprava in prinaša iz stolnega mesta novice, ki se vse ujemajo v tem, da je hudo v Ljubljani. Peljal se je dalje. Tiho je otrnil solzo in potegnil z dlanjo po obrazu. Kako se bo vračal v Gabrovec k župniku z novico, da bele Ljubljane ni več, kako stopi pred Reziko, ako dobi žalostna sporočila o Daniču. Vse momente gabrovškega potresa je njegova domišljija spajala z vsemi mogočimi učinki potresa v mestu in dejal si je, da morajo biti strah, groza in nevarnost med tesnim mestnim zidovjem in med visokimi hišami mnogo večji nego v vasi. Srečal je kočijo. Pazno je pogledal vanjo, če bi Danič sedel v njej. Za zaprtim oknom je sedela ženska, ogrnjena v veliko rjuho in z detetom v naročju. Z drhtečim srcem se je pripeljal v vas, kjer je nedavno razsajal požar. Tudi tukaj so

kočevali ljudje ob cesti. Jedva so si dobro postavili hiše in že zopet bo treba trdo prijeti za delo, ako ostanejo živi. Videl je pred neko hišo na velikem vozú gručo cvetočih otrok. Sredi njih je sedel oguljen starček ter vil iz muževnih vrbovih mladik piščalke. In ves otroški zbor je piskal in se smejal in dobrovoljno se je Tonetu z voza nasmihal starček, češ, poglej, kako modro sem ujel drobnjav, da se je nehala cmeriti! Mladeniču je dobro del ta prizor.

»Hi!« je dejal Tone in odrinil, ker zelo se mu je mudilo.

Vedno več ljudi je bilo videti na cesti. Bili so to beguni, ki so kmalu po polnoči zapustili Ljubljano, boječ se še hujših sunkov in pa zato, ker nikjer ni bilo dobiti varnega prenočišča. Srečavali so ga peš in na vozeh. Ta je bežal k svojim sorodnikom, drug k prijateljem, nekaterega je gnal blazen strah na deželo, dasi ni vedel, kje dobi obstanka. Večina jih je šla brez prtljage, nekateri v oblekah nenavadnega sestava. Tone ni več pozvedaval; molče je razbiral osebe, ni li Daniča na potu. Kakor je on pazno gledal na te popotne ljudi, tako so ga tudi oni motrili z melanholskim, sočutnim pogledom, kajti velika nesreča je nekako zbližala in združila ves rod. Čim dalje se je peljal, tem bolj ga je težila misel, da zdajzdej se mu razgrne megla in se mračna neizvestnost izpremeni v še mračnejšo gotovost.

Peljal se je po dolgih dobravah. Iz megle se je polagoma jelo svetlikati motnobelo, zidano znamenje svetega Janeza Nepomuka, stoječe na desni strani ob cesti. Pri tem znamenju je v svojih dijaških letih navadno počival, ko je hodil na počitnice. In onostran se je jel rezati iz megle konj in voz in krdelce ljudi, ki so šli kraj voza. Tone ni pazneje pogledal na voz, ki se mu je zdel že od daleč priprost in ne ustvarjen za gospodo, ker ga je premotilo ono znamenje, v katerem je potres zabrnil podobo svetega Janeza na stran, tako da je gledal proti Ljubljani. V tem ko je motril svetnika in se čudil učinku potresne sile, je zaslišal od leve strani klik: »Tone, Cijazovčev Tone!« Ozrl se je in spoznal v postarnem gospodu, sedečem spredaj na vozu, profesorja Daniča.

(Dalje prihodnjič.)

Kam naj grem odveze prosit.

Kam naj grem odveze prosit,
kam naj grem se pokorit?
Ali lahko me odvežeš
grehov, pater jezuit?
Ah, uganka nerazrešna! . . .
»Ljubite se med seboj!«
Tebi pa se zdi pregrešna
ta zapoved — Bože moj!

Saj je nisem prelomila,
sveta mi je pač doslej;
saj močno sem ga ljubila
in ga bodem še poslej.
Treba ni odveze meni —
kmalu zveže dobri Bog
v uri srečni, posvečeni
dvoje src in dvoje rok.

Treba ni pokore dati
za ljubezen — ah, nikdar,
saj dovolj srce prestati
mora za ta božji dar.

M. P. Nataša.

V somraku.

Tam na griču ob vasici
so spomini mojih sanj —
tam se šetam v tihem mraku,
čakam, v duhu gledam vanj.

Vse je kakor v oni dobi
v bajnočarobnih nočeh:
listje tajnostno šepeče,
valčkov mi odmeva smeh.

Mesec z zvezdami na nebu
me spominja sladko nanj —
kamor stopam, kamor gledam,
duh povsod mi vpert je vanj. —

Māra Gr.

Književne novosti

Janez Trdina: Zbranih spisov prva knjiga: Bahovi huzarji in Iliri.
— V Ljubljani pri Schwentnerju.

Morda je že deset let, odkar sem bral zadnjikrat Trdinove »Bajke in povesti v Gorjancih«, užival ta najlepši in najzrelejši sad slovenske proze. Deset let je minilo, ali doživel sem malokaj, kar bi bilo napravilo name tako neizbrisen vtisk. Teško je pripovedovati o umotvorih, ki delujejo na človeka kakor življenje samo, kakor natura. Najrajši delam komplimente pollepim ženskam in

samo pollepe ženske jih zaslužijo. V vsaki hvali je nekaj hinavščine; stvar, ki je dovršena, ne potrebuje hvale, zakaj hvala jo ponižuje. Zategadelj bi me bilo sram, nadlegovati Trdino in tiste, ki ga poznajo, z neumestnimi epiteti, ki so jih rabili množični naši kritiki že za ljudi vsake baže in za dela zelo različne vrednosti.

V spisih Trdine, Mencingerja, Levstika, Levca je dosegla umetnost slovenskega sloga svoj vrhunec. Ni treba veliko premišljevat, zakaj prav ta »šola« še danes in posebno danes tako silno deluje na mlajšo generacijo. Razlika med njih slogom in slogom potomcev kaže njih čednost in naš greh. Tudi jaz sem potomec in komaj sem bil zapisal ta stavek, mi je prišlo na um, da bi razliko, ki jo čutim, razlagal in opravičeval. Hudo je namreč, če vidi človek, da navidezni napredek morda ni vodil po ravni cesti, temveč v barje, na dolgočasna stranska pota. Kjer je bila nekdanj natura, je danes umetnost in iz te umetnosti gleda toliko umetničenja! Kar je napisal Trdina, je vzraslo iz slovenske zemlje, ni moglo biti napisano drugače nego po slovensko. Tukaj je dokument, da je naša zemlja rodovitna; obubožali so, ki so hodili drugam bogastva iskat.

Mirno teče govorica našim starim; tako mi je, kadar jih poslušam, kakor da bi mi šumeli od daleč notranjski gozdovi. Šele zdaj, od tujih zvokov pokvarjen, sem opazil, kako bogat je njih jezik. To bogastvo izvira iz slovenskega mišljenja in čuvstvovanja, ne iz Pleteršnika. Rodila se jim je beseda tako naravno, kakor jo izgovori jezik v prijetni družbi. In pripovedovali so tako naravno: izobraženi ljudje, ki so mnogo doživeli in mnogo izkusili in ki jim je Bog bil dal lepo govorico. Zdi se mi, da nobeden izmed teh naših velikih pisateljev ni mislil »delati literature«, kakor jo delajo dandanes na vse konciji in krajih.

Veliko se je izpremenilo od tedaj. Že Jurčič sam, dasi komaj mlajši, ne stoji več tako krepko z obema nogama na slovenski grudi. In zato, ker se je bil že odmaknil, ker se je bil pač že za senco odtujil, so njegovi kmetje po velikem delu karikature, zelo lepo naslikane in zelo zabavne. Ali če berem Trdino ter se povrnem k Jurčiču, mu ne pomagajo nič irhaste hlače in nič srebrni gumbi. Razložek je ta, da je Jurčič videl slovenskega kmeta, Trdina pa je živel v njem. Lahko je prevajati Jurčiča na katerikoli jezik, Trdino prevajati pa je skoro prav tako nemogoče in nezmiselno kakor Prešerna. Umetniki, ki so se odtujevali, so »študirali« kmeta in iz teh žalostnih študij se je porodila tista primojduševska literatura, ki straši še dandanes po lepi naši domovini in ki jo je bil svoj čas Mencinger tako olimpsko parodiral v »Cmokavzarju in Ušprni«. Pri nas pišejo kritike večjidel ljudje, ki jih ne veže s slovom in umetnostjo drugega nič nego šolske knjige. In ta kritika se je bila nalagala občinstvu, da obstoji prava slovenska umetnost v opisavanju kranjskih vasi in kranjskih kmetov. Tako so bili ti oznanjevalci krjavljščine in primojduševstva zatajili bistvo ter so postavili namesto njega zunanjo obliko. In sadovi nam zore zdaj že v drugič; že v drugič gledamo, kako nam pionirji »narodne umetnosti« dramijo rajnega Krjavlja, kako nas vlačijo spet med rokomavhe in dezertarje ter nas navdušujejo za irhaste hlače in krepko slovensko kletev. Jaz moram priznati, da se mi irhaste hlače nikoli niso zdele estetične in da tudi ne preklinjam ne brez posebne silc. V najbolj grobem Krjavlju ne vidim toliko slovenske bitnosti kakor v najbolj umetnem Prešernovem ali Kettejevem sonetu. Na kratko povedano: zdi se mi, da je tisto retiriranje k »narodni umetnosti«

Andrejčkovega Jožeta in vrstnikov njegovih poleg znamenja onemoglosti in neizobraženosti tudi znamenje odtujenosti. Trdina je bil izobražen Slovenec, Slovenec v vsej svoji krvi in v vsaki svoji misli, zato ni moglo biti drugače, kakor da diši iz vsake njegove besede sočna slovenska prst. To je, kar ga loči od »narodne umetnosti«. Prvi, ki je pričel govoriti o tej umetnosti — menda je bil že Stritar — se je bil odtujil in zahrepenel se mu je nazaj. Ali vrag vedi: vsi, ki so zahrepeneli in so se ozrli nazaj, so ugledali najprej mlako.

Kar deluje namc tako močno in blago, je mirni, čisti slog naših starih pisateljev. Tako zdaj ne pišejo več. (Ne govorim o slogu zastopnikov »narodne umetnosti«: njih slog je siromaštvo, ah, žalost in puščoba sama . . .) Časi so se izpremenili — tam mir in vesela moška resnoba, zdaj hlastanje, umetničenje, ženska nervoznost. In tudi te izpremembe velik del pripisujem duševnemu potujčenju, ki je bilo zalezlo celo naše najboljše umetnike. To morda ni tako čudno, zakaj zdi se mi, kakor da bi se bila potujila tudi že naša lepa zemlja sama, celo tista čudovita ljubljanska ravan, ki legajo nanjo zdajle, ko to pišem, pač že velike večerne sence. —

Zabredel sem že predač, zakaj o tisti prelepi dobi naše umetnosti mislim govoriti itak obširneje, kadar izide še par zvezkov Trdinovih spisov. Za zdaj priporočam prvo knjigo, ki se ji pravi »Bahovi huzarji in Ilirija«.

Ivan Cankar.

Slovenska Matica. Zbornik znanstvenih in poučnih spisov. Uredil L. Pintar 1902. — (Konec.) Znani slovenski statistik E. Lah je skrbno sestavil »Črtice o ljubljanskem ljudskem štetju«, za katere je porabil uradne vires zadnjega popisovanja ter jih je primerjal s prejšnjimi; prof. dr. K. Glaser pa je preskrbel »slovensko bibliografijo« od 1. dne januarja do 31. dne decembra 1901. l. Ali je bibliografija popolna ali ne, ne morem reči, a zanašati se menda smemo na prof. Glaserja, ki si je ob spisovanju svoje zgodovine slov. slovstva pridobil gotovo veliko prakso za nabiranje bibliografskih podatkov.

Zbornikov urednik L. Pintar je napisal dvoje člankov. Članek »Iz pozabljenih rokopisov« obsega nekaj Primčevih pesmi za brambovce, ki jih je zlagal Primic kakor Vodnik v francoskih časih in ki so pravi prevodi Collinovih pesmi. Če je pesem »Mifli Brambavza« samo »rudimentarna zabeležba v prvem osnutku«, se mi ne zdi zadosten razlog, da je Pintar ni priobčil. Skrupuloznost tu ni na mestu. Primic ne uživa slave velikega slovenskega pesnika, da bi se s kakim nedovršenim proizvodom škodovalo njegovemu imenu in spominu. Tudi priobčene pesmi menda ne služijo estetskemu namenu, literarnozgodovinsko zanimiva pa je vsaka malenkost. Tudi ostale tri pesmi, ki jih omenja Pintar, bi bil brez skrbi lahko ponatisnil, saj dotične Primčeve knjige ni v vsaki knjižnici in z enim listom več bi se zbornikov obseg tudi ne bil preveč razširil. Vobče vlada pri nas prevelik strah glede ponatiskovanja starega blaga, ki je že kje natisnjeno, in sicer ne glede na to, ali so dotične izdaje lahko dostopne ali ne.

Kar je zamudila »Slovenska Matica« ob Prešernovi stoletnici, ki je prešla brez opetovano obetane spominske knjige, kakor da bi ne bila Matica v prvi vrsti poklicana, proslaviti spomin največjega slovenskega pesnika, to izkuša sedaj polagoma nadomestiti, in letošnji »Zbornik« prinaša kar troje člankov, posvečenih Prešernovemu spominu.

Pavel Grošelj je napisal lepo in zanimivo sestavljeno paralelo med Prešernom in Petrarko, s katero je zamašil važno vrzel v Prešernovi literaturi. Grošelj je vrlo dobro pojasnil razmerje med obema pesnikoma in umel tudi pravično in tréžno oceniti njuno veljavo.

Kakor je doba jezikovne in umetniške italijanske renesanse rodila Italijanom Petrarko, tako je tudi nam na pragu nove dobe slovenskega naroda vstal duševni heroj — Prešeren. Pravi sin svoje dobe je postal pravzaprav njen mojster, ker mu je v to pomogla reflektivna stran slovanske duše. Upravičeno proglašča Grošelj Prešerna za prvega modernega Slovenca, to je moža s širokim svetovnim obzorjem, ki je, stoječ sam kulturno na visoki stopinji, izkušal tudi svoj narod dvigniti nanjo. Seveda na vseh toriščih se mu to ni posrečilo, le pesništvo je storilo ž njim korak, kakršnega morda — kakor pravi Grošelj — ne bo več v sto letih. Prešeren se je učil pri Petrarki, a posnemal ga ni slepo, temveč »izgnil se je njegovim slabostim in pridržal le dobro, iz lastnega pa je dodal toliko čistega zlata, da ga je kot pesnik nadkrilil.« To dokazuje Grošelj, primerjaje oba pesnika z ozirom na tri konflikte, v katere more priti pesnik v zvezi z zunanjim svetom: občečloveški, narodni in ljubavni, in pokazal nam je v obeh pesnikih — filozofa, Italijana, oziroma Slovenca, in človeka. Kakor se zrcali v Petrarkovih delih njegov duševni boj, ki so ga bili različni svetovni nazori: paganstvo, krščanstvo in moderne ideje, tako odmeva tudi iz Prešernovih strun razpor v njegovi duši, ki mu ga je rodilo spoznanje, da svet ni tako odkrit in pošten, kakor si ga je predstavljal. Le njegov prirojeni humor mu je bil opora, da se ni uklonil nemili usodi. Grošelj pojasnjuje, kako je Prešerna njegova filozofija privedla do idealnega evropskega kozmopolitizma, iz katerega kujejo še sedaj največje očitke zoper Prešerna. Še sedaj mu ne morejo odpustiti, da ni bil politični agitator, pojoč »V boj,« ker so gluhi za kulturno struno, s katero je hotel Prešeren dvigniti svoj narod, to je z izobraževanjem jezika in klicem po tisti prosvetljeni kulturi, ki bi pregnala s sveta ves prepir in vse sovraštvo. Vsa ljubezen, ki jo izvaja Prešeren na tolikih mestih, jim je le fraza in »Zdravica«, Prešernov najzrelejši konfiteor, jim je — osamel pojav! Res, Prešeren ni bil bojevnik, ki bi bil vodil narod z dejanjem, a bil je njegov prorok, ki je z jasnim očesom presodil položaj svojega naroda in mu oznanjal boljšo in lepšo bodočnost.

Tako sta si pesnika slična tudi v narodnostnem oziru; najbolj pa se dotikata v izražanju ljubezni. S filozofskega in narodnostnega stališča sta bila sad svoje dobe, torej kolikor toliko različna, ljubezen, ki je vedno ista, pa ju je skoro povsem zenačila. Grošelj dokazuje sličnost njunega čuvstvovanja in njuno sorodnost, podajajoč »psihično analizo njune ljubezni in sledeč njenim posameznim etapam.« Samo nekaj bi si še želel v tem zanimivem razvoju, da bi bil Grošelj nekoliko globlje posegel v razmerje med Prešernom in njegovo Julijo ter nam pojasnil tudi to stran njegovih poezij, ki je še precej nejasna.

Grošelj je prišel do zaključka, da je Prešeren daleko »prekosil Petrarko, kar se tiče pesniške notranjosti, čuvstvovanja in idej, ter da je v celotni smeri svoje muze večji od Petrarke.«

L. Pintar, eden najboljših poznavalcev Prešernovega teksta, je znesel in nabral marljivo kakor mravlja celo vrsto vzporednih mest za našega Prešerna in nekoliko tudi za naše narodne pesmi. Da je tako proučevanje in raziskovanje jako zanimivo, ni treba posebej poudarjati, in Pintarjevo uvodno opr-

vičevanje je povsem nepotrebno. Seveda je sčel včasih predaleč, a v takem poslu se lahko zabrede. Tuintam, kjer je za nepristranskega opazovalca le slučajno par sličnih besed, se pač ne da govoriti o paralelah. Smelo se mi zdi vzporejati nekatere Prešernove verze z Alfijem, Ovidom i dr., ali Prešernovo nemško pesem mladi pesnici s Seidlovo pesmijo slične vsebine, ali uvodni sonet Prešernov z Anakreontom ali Horacem. Tudi Pintarjeva razlaga besede »odlaši« v Prešernovem prevodu Bürgerjeve Lenore me ni mogla prepričati in prednost bi dal še vedno razlagi, da je »odlaši« substantiv. — Ali je bil Prešeren na Moravskem ali ne, še ni dokazano, a po nekaterih mestih v njegovih poezijah je soditi, da je bil tam in da je naravnost od tam prinesel spomine, ki se nahajajo v njegovih poezijah na Moravsko in ki so mu nakopali očitane, da je na Moravskem videl samo — židinj! Vobče so Pintarjeve drobtinice jako zanimive in so posvetile v marsikak skrit kotiček naše tekstne kritike.

Tretji spis, ki se bavi s Prešernom, je Prijateljeva objava dveh Prešernovih pisem, katerima je dodal dr. Prijatelj zanimiv in temperamentno pisan komentar. Prvo pismo potrjuje Prijateljovo domnevanje glede razmerja med Bleiweisom in Prešernom. Ko so očitali Prešernu, da je pisal navadno nemška pisma, so kazali na Bleiweisa, češ, zakaj pa je pisal ta slovenski! In sedaj čujemo, da je bil Bl. samo »halbkundig« slovenščine, da so mu drugi prevajali spise in da je tudi Prešernu pisal nemški, kakor je dr. Prijatelj že poprej dokazal. V komentarju k drugemu pismu je dr. Prijatelj podal poleg drugih zanimivih pojasnil tudi razlago Prešernovega temperamentnega pisma Vrazu, v katerem poudarja svoje razloge proti ilirizmu. Ti razlogi so tako prepričevalni in tako častni za Prešerna, da bi lahko izpodbili vse argumente, ki se navajajo proti Prešernovemu principu. Toda uverjen sem, da jih ponekod zopet ne bodo hoteli slišati. In zato se povsem strinjam z doktorjem Prijateljem, ki pravi na koncu svojega članka: »Prej ali slej bo morala naša literarna in kulturna zgodovina izreči resno, končno historično besedo o obeh vlepomembnih principih, ki sta vodila jugoslovansko literaturo in kulturo v XIX. stoletju, o ideji Vrazovi in Prešernovi . . . Glavno pa je, da si ne lasti te historične besede kak neužitni slavoslovec in še manje kak visok, vse boljše znati hoteč šolnik«. Toliko je jasno že sedaj, da se ne bo obsodil niti Vrazov niti Prešernov princip, ker se mora priznati, da sta imela oba poštene in plemenite namene. Kateri princip je bil realnejši in izvedljiv, pa je dokazal uspeh, ki je ostal zvest Prešernu. Zato je tembolj čudno, če izkuša kdo brez pravega umevanja Prešernove misije izreči nad njim obsodbo za ceno slavo, da je povedal nekaj novega. Morda nam izreče to končno historično besedo dr. Prijatelj sam, ki se je z vso vneto in njemu lastno temeljitostjo posvetil hvalečnemu študiju našega Prešerna! Želeti bi pa bilo, da izda »Matica« kmalu vso korespondenco Prešernovo, ki je sedaj raztresena po raznih izdajah in publikacijah. Tudi s tem bi »Matica« deloma poplačala dolg, ki ga je zakrivila ob Prešernovi stoletnici.

Fr. Vidic.

Orožen. Vojvodina Kranjska. Zgodovinski opis. Ljubljana 1902. Izdala »Matica Slovenska«. — Slovenska Matica ima mnogo zaslug, ker je začela izdajati znano delo »Slovenska zemlja«, v katerem se opisujejo slovenske dežele v zemljepisnem in zgodovinskem oziru. Nasproti pa mora vsakdo obžalovati,

da se ni izvršil prvotni sklep, izdati skupno zgodovino slovenskega naroda. Ta bi nam kazala ves zgodovinski razvoj našega naroda in ne bilo bi treba segati sedaj po tem, sedaj po drugem zgodovinskem opisu zaželjene slovenske dežele. Zato se morajo po sedanjih zasnovi večkrat ponavljati odstavki, o katerih se je govorilo že v prejšnjih delih.

Mnogo pisateljev se je že bavilo z zgodovino Kranjske dežele. Izvečine so pa te zgodovine zastarele, ker se je pojavilo med tem veliko novega zgodovinskega gradiva. Pri vsaki kompilacijski knjigi, ki sloni samo na preiskavah tujih pisateljev, a ne na lastnih arhivskih, moramo veliko strože paziti, da pisatelj porabi če ne vseh, vendar one spise, ki imajo stalno vrednost. Pri Orožnovi knjigi moramo omeniti, da je prezrl marsikako važno razpravo, ki popolnjuje naše znanje o srednjeveški teritorialni zgodovini, o dobi reformacije in protireformacije in katero bi bil moral vpoštevati. Zato bi se morali nekateri stavki o navedenih dobah drugače glasiti. Splošno se mora pripoznati, da se je Orožen vkljub odmerjenemu malemu obsegu knjige oziral ne samo na politično zgodovino, ampak tudi na notranji razvoj Kranjske dežele. Pri vsaki dobi nahajamo odstavke o ustavi in narodnem gospodarstvu, o znanstvu in umetnosti. Zelo pregledno in popolno so popisani dogodljaji prazgodovinske in rimske dobe. Da bodo specijalisti te ali one dobe dobili v knjigi kako napako, je skoro neizogibno iz vzroka, ki sem ga prej omenil. Toda različne male napake ne zmanjšujejo vrednosti knjige, ki jo odlikuje še posebno preglednost in se razlikuje v tem pogledu od okorne in nepregledne Dimitzove zgodovine.

K.

Bogumil Vošnjak: Zapiski mladega potnika. Gorica. Goriška tiskarna Gabrščekova. 1903. Strani 402. Cena? — Stud. jur. g. Bogumil Vošnjak je bil tako previden, da si je bil izbral ob svojem rojstvu bogate roditelje. Ta okolnost mu je tudi pripomogla, da je lahko potoval lani po Italiji, po Egiptu in po sveti deželi. Spremljal ga je njegov oče, bivši državni in deželni poslanec, g. Mihael Vošnjak. Z Reke je potoval avtor sam, a v Italiji se mu je pridružil oče. Mudilo se jima ni nikjer; ostala sta lahko v vsakem kraju, kakor dolgo sta hotela. To je seveda veliko vredno na potovanju. Srečen je, kogar čas in denar ne gonita prenašlo od kraja do kraja. Bogumil Vošnjak pa ni potoval samo za kratek čas. Na svojem potovanju je imel odprte oči. Povsod je mislil in opazoval. In kar je videl, to nam je opisal v lepi knjigi, ki ji je dal skromen naslov: »Zapiski mladega potnika«. Res da je pisatelj še mlad, toda njegov potopis priča, da je avtor resen mož, kakor sta resna in delavna rodoljuba njegov oče, zaslužen narodni ekonom, in pa njegov stric (dr. Jožef Vošnjak) zaslužen narodnjak in pisatelj.

Začetek potopisa je čisto moderen. Plastično nam riše jutranji prizor v reški kavarni in v pristanu, kjer se začenja razvijati življenje in kjer že stoji pripravljen za odhod parobrod »Strela« (Vilám?).

Kako velikanski vtisk pa je naredila na pisatelja klasična Italija, dokazuje vsaka stran njegovega potopisa. Saj zavzema Italija sama v knjigi nad 200 strani. Rim, Neapolj, Pompeje opisuje obširno. Morebiti je ob pogledu nekaterih umotvorov, ki jih je videl po tamošnjih muzejih, še pregostobeseden. Saj v potopisu itak ne kaže preveč estetkovati. Čitatelj, ki dotičnih umetniških zbirk ni sam videl, si jih vendarle ne more predstaviti, če mu jih še tako na-

tanko opišeš. Veseli nas pa, kadar opisuje življenje, kadar izraža svoje vtiske. Mislimo, da je to glavna stvar, da nam pisatelj pove, kako se je njemu zdelo to in ono. Takih finih opazk čitamo tudi pri Vošnjaku vse polno, kar se tiče Rimljanov, starih in modernih, kar se tiče rimskih politikov in parlamentarcev, ekonomskega vprašanja itd. Veseli me, da čitam o Pompejih v njegovi knjigi te-le pametne besede: »Pravi cilj, zmisel in vse vrline antičnega življenja se odkrivajo onemu, ki hodi z jasnim duhom razmotrivajoč po pompejskih ulicah.« Iste besede bi se lahko ponovile tudi zastran narodnega muzeja v Neapolju. Ko sem l. 1899. videl Rim, Neapolj in Pompeje, rekel sem sam pri sebi: Sedaj šele vem, kaj so bili Grki in Rimljani! Grški in rimski pisatelji bi se morali razlagati tukaj na teh svetih mestih stare kulture.

Človek, ki študira življenje teh dveh starih narodov samo iz knjig, ta jih ne pozna. Država bi morala gimnazijcem ali vseučiliščnikom dajati posebne stipendije, da bi mogli potovati v Italijo. Potem bi šele vedeli, kak velik narod so bili Rimljani in kaki genijalni, božanski ljudje njih učitelji — Grki. Dobro je torej storil Bogumil Vošnjak, da se je, predno vstopi v resno življenje, najprej poklonil največjemu vzoru današnje prosvete — grško-rimskemu. In pisatelj je po pravici ves navdušen za antični duh. To priča, da ima sam fin okus za vse lepo in vzvišeno.

Iz Brindizija sta se prepeljala z očetom v Aleksandrijo, Port-Said in potem v Bejrut, v Jafo in v Jeruzalem. Večjega kontrasta si skoro ne moremo misliti nego: Italija pa Palestina! Stari duh teh dveh dežel si naravnost nasprotuje. In vendar ima ži dovsko-turški orijent svoj posebni čar. Stare krščanske tradicije vplivajo na popotnika s posebno močjo. In Jeruzalem in pa Palestina sta naredila tudi na Vošnjaka velik vtisk. Jeruzalem in pa sveta dežela, kakršna sta sedaj, obsevana od svetih legend in starih zgodovinskih dogodkov, v istini pa orijentalško otožna, romantično umazana in pisana. Gospod Vošnjak je prejahal najzanimivejše kraje v sveti deželi. Orijent je vplival blagodejno na njegovo fantazijo in pero. Partija o Palestini je stilistično najboljša v celi knjigi. Kar je sam videl in doživel, pripoveduje živahno, na mnogih mestih celo poetično. Pisatelj jezik je ravno v tej »orijentalški« partiji najlepši. Slog je beletristen in s pravim užitkom čitaš njegove opise Jeruzalema, Galilejskega jezera in zanimive ječe po Galileji. Ker je avtor tudi amateur-fotograf, je posnel sam mimogrede po kak kraj. Fotografije je porabil v svoji knjigi za okusne vinjete.

Summa summarum: Bogumil Vošnjak je podal s svojimi »Zapiski« lepo knjigo. To je srečen literaren začetek. Morda najde kako kritično oko tupatam kak jezičen ali stilističen »lapsus«. Glagol »griva« me (na strani 402.), n. pr., namesto: žal mi je, ali kesam se — se seveda absolutno ne sme pisati. Take stvari bi mu bil lahko korektor popravil. Toda take hibe ne zmanjšujejo vrednosti »Zapiskov«. Gospod Vošnjak, ki je letos tudi v »Ljublj. Zvonu« objavil lep članek, obeta obogatiti našo literaturo še z mnogimi lepimi in koristnimi spisi. Pogoje za to ima vse, to vem. Dodajemo še, da so »Zapiski« izhajali v feljtonu goriške »Soče«, a sedaj so pretisnjeni v posebno knjigo, ki jo bo čital vsak rojak z veseljem in pridom, saj dobrih potopisov še itak nimamo preobilo.

A. Aškerc.

Slovanska knjižnica 121—127. Henrik Sienkiewicz: Križarji III.—IV. del. V Gorici 1903. Tiska in zalaga »Goriška tiskarna« A. Gabršček. S tem je končan veliki Sienkiewiczjev roman in naše slovstvo je za eno znamenito delo bogatejše. Ves roman obsega 1038 strani in stane naročnike »Slovanske knjižnice« 3 K 90 h, dočim se prodaja v knjigarnah po 5 K 20 h. — Za drugo leto obeta upravništvo »Slovanske knjižnice« še večji roman istega pisatelja, »P o t o p«. In tako ne bo dolgo, da bomo imeli prevedena na slovenski jezik vsa večja dela slavnega Poljaka, a glavno zaslugo za to bo imela Gabrščekova tiskarna, kateri želimo pri tem zares slovanskem podjetju, da bi jo naše občinstvo tako podpiralo, kakor docela zasluži. —a—

Talija. Zbirka gledaliških iger. Ureja Fr. Govekar. V Gorici. Tiska in zalaga »Goriška tiskarna« A. Gabršček. Dozdaj je izšlo deset snopečev te zbirke, od katerih prinaša vsak po eno enodejanko — samo zanimive igrice, ki se lahko tudi po deželi uprizarjajo. Cena vsakema zvezku je 40 h. —k.

Pavel Mihalek: Iz nižin življenja. Izdali »Naši zapiski« v Ljubljani. Založili Fr. Rinaldo in tov. 1903. Cena 1 K. Temne, nemara pretemne slike! Solčni žarki prodirajo tudi v najnižje nižine in tudi najtemnejše življenje ima svetle momente! Pisatelj nam sicer ne vsiljuje nikjer svojih nazorov, a tendenčnost njegovih spisov tiči baš v tem, da so tako enostranski in da se tako izogiblje tega, kar je lepo v življenju. Kdor se zadovoljuje z zunanjim dejanjem, se pri teh črticah ne bo dolgočasil, nikakor pa ne bodo zadovoljile tistega, ki se pogloblja rad v dušo človeško. No, pisatelj je še mlad in ne sme se zahtevati od njega preveč! Zato si pa tudi ne dovoljujemo izreči zdaj še končne sodbe o njegovi zmožnosti.

Mali vitez (Pan Volodijevski). Tvrška Kleinmayr & Bamberg je razposlala doslej 18 sešitkov tega znamenitega Sienkiewiczzevega romana.

Die Ursache des Schwundes des prädikativen Instrumentals im Slovenischen und Sorbischen. To je naslov zanimive razprave našega odličnega učenjaka, univerznega profesorja dr. Karla Štreklja, ki je izšla kot poseben ponatisk iz XXV. zvezka Jagičevega organa »Archiv für slavische Philologie«. Spis prinaša na prvi strani sliko pisateljjevo s podpisom njegovim. Vsebina mu je raba predikativnega instrumentala v slovanskih jezikih sploh, posebej pa v slovenščini in sorbščini. Kakor še dandanes Poljaki, Rusi, Čehi, Srbi in Hrvati, so tudi Slovenci in Sorbi nekdaj govorili in pisali: postati, biti, izvoliti kraljem; imenovati zastopnikom; smatrati, imeti, spoznati primernim i. t. d. A tako izražanje je minilo že zdavnaj. Uničili ga niso tuji vplivi, nego predikativni instrumental je zatrla ta okolnost, da je slovenščina (poleg sorbščine) v konstrukcijah sploh izgubila instrumental brez predloga. Nahaja se v jeziku le še v prislovnih funkcijah, a ne z značajem sklona, n. pr. križem, mahom ali (podaljšan) mahoma i. t. d. Polagoma se je začel instrumental družiti s predlogom s in je ž njim služil nekaj časa tudi za predikativni instrumental, a ker se je ob tej rabi mešal s socijativom, je zmisel postajal nejasen, in jezik se je, logično v to prisiljen, rešil dvoumnosti s tem, da je popolnoma opustil predikativni instrumental in se poprijel izražanja z nominativom ali s konstrukcije z za z akuzativom: postati, biti kralj ali za kralja, izvoliti za kralja; imenovati za zastopnika; smatrati, imeti, spoznati za primerno itd. Tako izražanje je torej dandanes edino

pravilno in slovensko, drugačno je grdo spakovanje in neslovensko. Prazen je trud nekaterih »piscev«, da bi zopet uvedli predikativni instrumental v jezik. Slovence je minil čut za to obliko; da je res tako, o tem se lahko sleherni dan prepriča vsakdo, če čita naše časopise in druge publikacije, ki kar mrgole instrumentalnih nestvorov.

M.

»Filipovičeva slava« se nazivlje knjižica, ki se bavi z življenjem in načeli odličnega pedagoga in ljudskega učitelja hrvatskega, Ivana Filipovića. Čisti dobiček od te knjižice, ki se dobiva po 30 novč. izvod pri Josipu Klobučarju v kaptolski šoli v Zagrebu, je namenjen hrvatskemu učiteljskemu konviktu.

—a—

»Slovník staročeský«, napsal Jan Gebauer. Vydávají »Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění« a »Česka grafická společnost Unie«. V Praze 1903. Nakladem »České grafické společnosti Unie«. Tega znamenitega dela smo prejeli 7. in 8. sešitek. Vsak sešitek stane 4 K.

Em. šl. z Lešehradu: Jas a stín. Črty a nálady. (Chrysanthem VIII.) 1903. St. 54. — Knjižica, ki bi niti v skromni slovenski literaturi ne prišla razločneje na površje, nego n. pr. Kalanove povesti za slovensko ljudstvo; kaj pa šele v lepi češki literaturi!

A. D.

Jan Magiera: Wł. L. Anczyc jako dramaturg ludowy. Kraków. Nakładem autora. 1903. (Poseben odtisk iz Sprawozdania Gimnazyum św. Jacka w Krakowie.) Ta razprava govori nekoliko obširneje o življenju, delovanju in pomenu Anczyca kot pripovedovalca in ljudskega dramatika, nego je bilo to mogoče pisatelju g. M—i. v razpravi »Iz zgodovine narodne poljske drame. Delovanje Anczyca« v lanskem letniku »Lj. Zvona«. Razprava je pisana simpatično. Pisatelj na koncu predlaga, naj se osnuje na ime Anczyca zaklad, iz katerega bi se delile nagrade za dobre poljske narodne dramske proizvode. Anczyc bi imel tako najlepši spomenik.

Ant. Dermota.

Upodabljajoča umetnost

Vegov kip. Idrijska realka je naročila pri ljubljanskem kamenoseku Tomanu za svoje novo, ravnokar dovršeno lepo poslopje jako primeren in aktualen okras, doprsni kip slavnega matematika Jurja barona Vege, ki je bil, kakor je sedaj dokazano, rojen Slovenec. Kip je izdelal v imenovani delavnici mladi umetnik g. Martin Bizjak v dvakratni naravni velikosti iz istrskega marmorja. Podoba našega znamenitega rojaka je posnel Bizjak po neki sliki znanega Wolfa v ljubljanskem muzeju. Kip je po sodbi strokovnjakov lepo umetniško delo, s katerim se Bizjak lahko ponaša. Mlademu kiparju bi želeli od kod dovoljne podpore, da bi mogel svoje znanje dopolniti na kaki umetniški akademiji. Portret Vegov kaže duhovito in energično individualnost. Za tem visokim čelom so se bili porodili njegovi »logaritmi« in druge matematične skrivnosti. Slovenski Arhimedes! Kolikor je nam znano, je to prvi kip učenega avstrijskega

vojaka, našega rojaka, a idrijska realka se je sama počastila s tem, da bo stal prvi ta Vegov spomenik nad vhodom njenega poslopja. Kakor znano, je bilo lani 26. septembra preteklo sto let, kar so našli v Nussdorfu pri Dunaju mrtvo truplo Vegovo. Ubil ga je bil in oropal neki nemški mlinar.

A. A.

Sv. Ciril in Metod. Trgovec z umetninami B. Koči v Pragi (Františkovo nabrežje 14) je izdal v barvotisku sliko slovanskih apostolov, Cirila in Metoda. Slika (format $25 \times 16\frac{1}{2}$) je natisnjena na finem kartonu. Češki umetnik Urban, ki je ustvaril to podobo v originalu, je naslikal slovanska moža v ornatu orijentalnega sloga. Knjiga, ki jo držita v rokah, je slovenski prevod sv. pisma. Slika je resničen umotvor in v okviru bode okras vsake narodne hiše. Ciril in Metod sta in ostaneta slovanska heroja, pa naj se celo učenjaki(?), kakršen je berlinski profesor Brückner, še tako trudijo dokazati, da je bilo življenje in delovanje teh dveh mož škodljivo evropski kulturi in da Slovani ne vemo, zakaj ju slavimo. Besedičenje raznih dvorskih nadriučenjakov ne imponuje nobenemu razumniku, saj vemo, da so ljudje te baže že zdavnaj prodali svojo znanost pangermanskim politikom za svetle »ordne« in pa za mastne nagrade. Dvorsko učenjaštvo pa židovska barantija!

A. A.

Splošni pregled

»Na klancu« v nemškem prevodu. Cankarjev roman »Na klancu« je začela v listku prinašati »Politik«. Prevod je preskrbela naša neutrudno delavna pisateljica Zofka Kveder-Jelovšek.

Družba sv. Mohorja šteje letos 76.058 udov, to je 3988 manj nego lani, ko smo bili dospeli do prečastnega števila 80.046 članov. Posamezne škofije, oziroma kraji, jih imajo, in sicer:

goriška nadškofija	8301 (— 396),
krška škofija	6205 (— 360),
lavantinska	23293 (— 2115),
ljubljska	30398 (— 915),
tržaško-koprska	4048 (— 220),
sekovska	560 (+ 4),
somboteljska	306 (— 40),
zagrebška nadškofija	423 (— 23),
senjska škofija	188 (— 5),
poreška	102 (— 30),
djakovska	63 (— 3),
Bosna	214 (— 15),
videmska nadškofija	175 (— 8),
razni kraji	472 (+ 50),
Amerika	1119 (+ 137),
Afrika in Azija	191 (— 51).

Ta razkaz kaže, da smo v treh pokrajinah napredovali; zlasti so se odlikovali Amerikanci, ki štejejo letos 137 udov več. Nazadek se kaže v lavantinski škofiji za 2115, ljubljanski za 915, goriški za 396, krški za 360, tržaško-koprski za 220. V družbene »zlate bukve«, v katere se po pravilih vpiše vsak novo vstopivši ud, se je zapisalo 7167 novih letnih udov, namreč od številke 234.722 do številke 241.889.

Družba razpošlje letos 456.348 knjig. Pač častno število za mali in še tako razkosani slovenski narod! Od svojega obstanka je podala družba svojim udom že 9,300.040 knjig! V istini pa je to število še precej višje, ker so tu štete samo one knjige, ki so jih prejeli udje, natisnjeni in izkazani v koledarjih.

Tri nove češke enodejanke. Nedavno so se predstavljale v Pragi v »Narodnem divadlu« tri nove izvirne češke enodejanke, in sicer: Rik. Saudeka »Svčdomí dítěte«, Lot. Suchega »Nezabiješ!« in Jos. Jeklerja »Konec«. Najmanj je baje uspela drama zadnjega avtorja.

—i—

»Potopljeni zvon« kot opera. Ruski komponist Davidov je zložil opero na tekst, ki je posnet po znani Hauptmannovi drami »Potopljeni zvon«. Opera se uprizori še letos v Peterburgu.

Rusko slovstvo. Duhovništvo na Ruskem kaže vobče precejšnjo mržnjo do prave prosvete. Častno izjemo dela v tem pogledu peterburški župnik Gregorij Petrov. Petrovu je torišče, ki mu ga nudi njegov poklic, preomejeno, njegov živahni duh sili naprej, on piše o vseh dnevnih vprašanjih, in to s toliko prosto dušnostjo, da se mora človek res čuditi. Da ima vsled tega pri svojih sobratih mnogo protivnikov in da mu njegovi višji niso naklonjeni, je umevno. Saj bi to tudi pri nas ne bilo drugače! Nedavno je izdal Petrov knjigo, katere naslov se glasi: »O naših pisateljih«. Tu se bavi zlasti z Gorkim jako temeljito. Po nazorih Petrova bi moral biti vsak pisatelj vodnik in učitelj svojemu narodu. On bi moral kazati pot do resnice in razkrivati tajni zmisel življenja. V njegovih delih naj se življenje ne zrcali samo, on naj temveč dela na to, da življenje preustroji, izpremeni. Večina pisateljev je nezmožna za kaj takega in to je Petrovu tragična stran v poklicu modernega, zlasti ruskega pisatelja. Ne da bi vodili, tavajo pisatelji samo. Znajo pač izražati hrepenenje po spoznanju, koprnenje po razrešitvi večne zagonetke, nikakor pa ne znajo tega hrepenenja, tega koprnenja utešiti. K takim pisateljem prišteva Petrov tudi Gorkega. Petrov zahteva od pesnika, pisatelja in umetnika sploh ustvarjajoče moči — ustvarjajoče moči v tem zmislu, da izraža nove ideje, kaže nove cilje ter stavi življenju višje, svetlejše in lepše smotre. — Med ruskimi dekadenti in sicer najmlajšimi se odlikuje v novejšem času posebno Konstantin Balmont. Pred kratkim je izdal novo zbirko pesmi, katere dnevna kritika sicer ni sprejela nič kaj pohvalno, ki pa je vzradostila vse poznavatelje in prijatelje prave lirike. Balmont živi svoje posebno življenje. »Življenje je minljivo, sanje so večne«, to je ena izmed mnogih njegovih originalnih in karakterističnih misli. Svoje fantazije in čute izliva Balmont v verze nepopisnega blaglasja. Oblika in rima mu ne delata nikake težave; nikdar ne dela jeziku sile, dasi se poslužuje često najtežavnejših oblik. Pač dirne prevelika samozavest, ki se kaže tuintam v njegovih delih, včasih neprijetno, tudi predmeti, ki jih obdeluje, niso vselej simpatični, a navzlic temu je Balmont velik poet. —

Merežkovskij je prijavil nekoliko odlomkov iz svojega še ne dovršenega romana »Peter Veliki«, ki ga je smatrati za zaključek velike trilogije, o katere prvih dveh delih (»Julijan Apostata« in »Leonardo da Vinci«) smo že govorili v našem listu.

—a—

Vegov spomin. Čuden narod smo mi Slovenci: svojih najslavnejših mož se spominjamo le neradi, kaj še, da bi jih dostojno častili! Kdaj že bi bil zaslužil mož, kakršen je Vega, javen spomenik, a šele zdaj se je začelo nekaj govoriti o tem, da pa se izvrši ta ideja, poteče brez dvojbe še dokaj časa! Prebivalci prijazne Moravske doline so praznovali letos na primeren način spomin na stoti smrtni dan tega svojega velikega rojaka in to jim moramo šteti tem bolj v zaslugo, ker se je ta stoletnica sicer pri nas menda popolnoma prezrla. Povodom tega slavlja je prinesel dunajski »Fremdenblatt« o Vegi lep članek iz peresa Fridolina Kavčiča, ki dosedaj ni malo pripomogel do tega, da so se spoznavali naši slavni možje pri nas doma in drugod.

—š—

Smetanov spomenik. Poročali smo že, da so zasledili v Smetanovi zapuščini mnogo dovršenih skladb, ki so bile doslej neznane. Ž njih urejevanjem se bavi zdaj po naročilu češke akademije znanosti in umetnosti prof. pl. Ká a n. Izkupilo zanje se porabi za dostojen spomenik slavnemu komponistu.

Ljubljanski »Sokol« je praznoval dne 27. p. m. v majhnem obsegu, a na primeren način štiridesetletnico svojega obstanka. Kako tesno je spojena pri nas sokolska ideja z našo narodno probujenostjo, kolika je zasluga osobito ljubljanskega »Sokola« za naš napredek v narodnostnem oziru, je vsakemu znano. Vrlemu društvu želimo ob tem slavju, da bi tudi v prihodnje procvitalo in se še nadalje kar najlepše razvijalo v prospah našega ljubega naroda!

Desetletnica »Slovenskega planinskega društva«. Dne 10. in 11. oktobra t. l. bo obhajalo »Slovensko planinsko društvo« na slovesen način desetletnico svojega obstanka. Kratka je doba desetih let, a če je tako plodovita, kakor je bila omenjenemu društvu, se tudi na tako kratko dobo lahko s ponosom ozira. »Slovensko planinsko društvo« je izmed onih naših društev, ki zaslužijo v prvi vrsti naših simpatij in naše podpore, saj nas je šele ono prav opozorilo na krasote naše domovine, ono šele vzbudilo v nas navdušenje in pravo ljubezen za našo rodno grudo, ono tudi tesneje zvezalo Slovence z drugimi Slovani in ono z vidnimi, neizbrisnimi znamenji označilo svetu naše planine kot našo last. Naj bi »Slovensko planinsko društvo« delovalo i v prihodnje z isto vnemo, pa tudi z istim uspehom kakor doslej!

—š—

Število prebivalstva ljubljanskega l. 1813. je znašalo 11.364 ljudi. Tako izpričuje »Budget de l'an 1813. Commune de Laybach«. (Mestni arhiv, francoska doba, fasc. 11, akt 52.)

Aškerc.

